

KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU PROGRAMI

İNSAN HAKLARI KRİZLERİNE YAPILAN İNSANCIL
MÜDAHALELERİN HUKUKİ DAYANAKLARI

MAHMUT ENES ŞENEL

DANIŞMAN: DOÇ. DR. OLGUN AKBULUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL, AĞUSTOS, 2019

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU PROGRAMI

**İNSAN HAKLARI KRİZLERİNE YAPILAN İNSANCIL
MÜDAHALELERİN HUKUKİ DAYANAKLARI**

MAHMUT ENES ŞENEL

DANIŞMAN: DOÇ. DR. OLGUN AKBULUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL, AĞUSTOS, 2019

İNSAN HAKLARI KRİZLERİNE YAPILAN İNSANCIL MÜDAHALELERİN HUKUKİ DAYANAKLARI

MAHMUT ENES ŞENEL

DANIŞMAN: DOÇ. DR. OLGUN AKBULUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

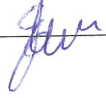
Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı'nda
Yüksek Lisans derecesi
için gerekli kısmi şartların yerine getirilmesi amacıyla
Kadir Has Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne
teslim edilmiştir.

İSTANBUL, AĞUSTOS, 2019

Ben, Mahmut Enes ŞENEL;

Hazırladığım bu Yüksek Lisans Tezi tamamen kendi çalışmam olduğunu ve başka çalışmalardan yaptığım alıntıların kaynaklarını kurallara uygun biçimde tez içerisinde belirttiğimi onaylıyorum.

Mahmut Enes ŞENEL

KABUL VE ONAY

Mahmut Enes ŞENEL tarafından hazırlanan **İNSAN HAKLARI KRİZLERİNE YAPILAN İNSANCIL MÜDAHALELERİN HUKUKİ DAYANAKLARI** başlıklı bu çalışma **08.08.2019** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Olgun AKBULUT

Dr. Öğretim Üyesi Lami Bertan TOKUZLU

Dr. Öğretim Üyesi Fulya ERMAN EROĞLU

Kadir Has Üniversitesi

Bilgi Üniversitesi

Kadir Has Üniversitesi

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
ONAY TARİHİ: .../.../2019

Prof. Dr. Sinem Abgül Arıkuşese

*Bu tezi, tez yazım sürecimin tamamında bana destek olan ve benimle birlikte olan
sevgili Nişanlım'a ithaf ediyorum.*

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	1
1. "İNSANCIL MÜDAHALE" NİN TANIMLANMASI SORUNU	5
2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ KARARI İLE YAPILAN İNSANCIL MÜDAHALELER	14
a. GENEL DURUMLAR	14
i. Yugoslavya	15
ii. Irak	18
iii. Libya	22
b. ÖZEL DURUMLAR	24
i. Somali	25
ii. Ruanda	27
3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ KARARI OLMADAN YAPILAN İNSANCIL MÜDAHALELER	34
4. MÜDAHALE EDİLMEYEN ANCAK İNSAN HAKLARI İHLALLERİNİN KABUL EDİLDİĞİ DURUMLAR VE MÜDAHALE EDİLMEME SEBEPLERİ	39
a. İnsancıl Müdahale Şartlarının Muğlaklığı	39
b. Daimi Üyelerin Veto Hakkı	41
c. Ülkeler Arası Ayrımcılık	43
5. İNSANCIL MÜDAHALENİN GELECEĞİ	46
SONUÇ	49
KAYNAKÇA	55

KISALTMALAR

AIHM:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM:	Birleşmiş Milletler
BMGK:	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMİHK:	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi
BMMYK:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
Ed.:	Editör
E.T.:	Erişim Tarihi
MSHS:	Birleşmiş Milletler Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi
NATO:	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
para. :	Paragraf
SSCB:	Sosyalist Sovyetler Cumhuriyetler Birliği
syf.:	Sayfa

ÖZET

ŞENEL, M. Enes. İnsan Hakları Krizlerine Yapılan İnsancıl Müdahalelerin Hukuki Dayanakları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.

İnsancıl müdahale tanımı tam olarak belli olmamakla birlikte temelde kabul edilen özelliklere sahiptir. Bunların başında yapılacak olan müdahalenin insancıl amaçlarla yapıyor oluşu yer almaktadır. Bunun yanında yapılan müdahalenin zorlayıcı olması yani müdahale edilen devletin bunu kabul etmiyor olması gerekmektedir. Bu da o ülkenin iç işlerine müdahale anlamına gelebilecektir. Doktrinde tartışılan konu olaraksa müdahalenin askeri güç ile olmasının gerekliliği yatmaktadır. Bazı görüşler kuvvet kullanımı ya da en azından kuvvet kullanma tehdidini gerekli görmekte ise de diğer bir görüş olarak ülkenin iç işlerine müdahale edildikten sonra yapılacak olan müdahalenin siyasi veya ekonomik yaptırımlar içermesini de yeterli bulmaktadır. İnsan haklarının yoğun olarak ihlalleri de insancıl müdahale için sebep oluşturabilmektedir. Bu ihlallerin ortadan kaldırılabilmesi ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları ile müdahalelerde bulunulmuştur. Bunun yanında devletler de tek başlarına ya da grup olarak müdahalede bulunmuştur ve bulunmaktadır. Yapılan bu insancıl müdahalelerin sebepleri birbirlerine benzemekle beraber ciddi anlamda farklı yanları da bulunmaktadır. O kadar ki bir olayda aynı sebep ile müdahale edilmişken bir diğerine müdahale edilmemiş olabilmektedir. Müdahalenin eşik değeri de olaydan olaya farklılık gösterebilmektedir. Peki bu sebepler nelerdir ve hangi durumlara göre değişmektedir? Belli olan sınırlar var mıdır yoksa tamamen bir keyfilik mi söz konusudur? Yapılan insancıl müdahale sınırlar çerçevesinde yapıldığında hukukilik kazanabilir mi, yoksa iç işlerine müdahale her durumda hukuksuz mu olacaktır?

Anahtar Kelimeler: İnsancıl Müdahale, İnsan Hakları, İnsan Hakları İhlalleri, Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

ABSTRACT

Humanitarian Intervention has some basic attributes but there is not an exact definition of it. As the first attribute it can be said that all of humanitarian interventions are done with humanitarian goals. Besides that intervention must be coercive means that the home country shall not accept the intervention. This can mean interfering with the country's internal affairs. Whether the intervention shall be done by military power is at the center of arguments in the doctrine. Some thoughts is that use of force or at least threat of use of force is necessary but according to the others so long as there is an interfering with internal affairs even economic or political interventions can be humanitarian intervention. Intense violation of human rights can also be a reason for humanitarian intervention. To overcome these violations and to protect the international peace and security, some of them are intervened by the use of United Nations Security Council resolutions. There are also some countries that intervened and intervening alone or as a group. Even though reasons of these interventions are similar, there are some serious differences. One might not be intervened even if the issue and reason is same. Threshold of intervention might also differ according to the situation. Then what are these reasons and in which situations reasons change? Is there any certain line or is it decided totally arbitrarily? Can a humanitarian intervention be legal if it is done according to some rules or interfering with internal affairs is illegal whatever the reason is?

Key words: Humanitarian Intervention, Human Rights, Human Rights Violations, United Nations, United Nations Security Council

GİRİŞ

Günümüzde uluslararası alanda ve ulusal çapta bir çok sorunla karşılaşmaktayız. Her ne kadar II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan düzende, sonuçlarından kaynaklı olarak savaştan kaçınmak ciddi anlamda önemli bir hal almış olsa da savaş, ölüme sebebiyet veren saldırılar, müdahaleler, ülkelere toprak katmaya çalışılması, yeraltı veya yerüstü zenginliklerin zoraki el değişimi için çeşitli şekillerde etkileşimler görülmektedir. Bu hareketlilik, doğal bir sonuç olarak insan hakları krizlerini de beraberinde getirmektedir. Yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele görmeme hakkı, gibi insan onurunun temelinde bulunun haklar, yüksek oranda etkilenen insan haklarının bir kısmını oluşturmaktadır.

Birleşmiş Milletler bu noktada uluslararası alandaki sorunların ortadan kaldırılması amacıyla II. Dünya Savaşı'ndan çıkan ülkeler tarafından kurulmuş, uluslararası ve bazı görüşlere göre ulusüstü bir kurumdur. Birleşmiş Milletler, üye sayısının fazlalığından ve dahil olan ülkelerin her kesimden olmalarından kaynaklı olarak verdiği kararları uygulama ve uygulatma açısından yetkinliği dünya üzerindeki diğer kurumlardan fazladır. Gerekli gördüğü durumlarda tüm dünyanın bir ülkeye ambargo uygulamasını veya askeri olarak müdahale etmesini sağlayabilmektedir. Özellikle uluslararası alanda önem taşıyan olayları güncel olarak takip etmekte ve olay, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eder hale gelir ise en kısa zamanda müdahale etmekten çekinmemektedir. Bu müdahaleler temelde insani amaçlar gütmelidir. İnsani bir amacı olmayan çıkar için yapılacak herhangi bir ülkenin iç işlerine müdahale "Haklı Savaş" doktrini kapsamında kabul edilmeyecektir. Birleşmiş Milletler tarafından yapılabilen bu müdahalelerin temel amacı yoğun insan hakları ihlallerinin bir kısmının dahi olsa engellenmesi ve güç kullanma yasağının uygulanabilmesidir.

Birleşmiş Milletler'in sorunları ortadan kaldırmak için kullandığı araçlardan birisi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'dir. BMGK'nin temel amacı "uluslararası barış ve güvenliği sağlamak"tır. Bundan dolayı BMGK, II. Dünya Savaşı sonrası kurulan yeni dünya düzeninde ülkelere ekonomik, siyasi veya askeri olarak müdahale etmesi, yaptırım uygulaması, hukuki olabilen tek kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya üzerindeki bütün ülkelerin Birleşmiş Milletler'e üye olmaması veya sonradan üye olan ülkelerin BM Şartı'nın içeriğine yönelik ciddi değişiklikte bulunamamaları, Birleşmiş

Milletler'in yaptırımlarına meşruiyet açısından gölge düşürmektedir. Fakat Birleşmiş Milletler gibi hem güç varlığı hem de uluslararası kabul edilmişlik bakımından başka bir kurumun olmayışı yaptıklarının daha yaygın olarak kabul görmesini sağlamaktadır. Bu yaygın kabuldendir ki Birleşmiş Milletler bütün ülkelerce dikkatle takip edilmektedir ve yaptırımlarının uygulanması konusunda ülkeler ellerinden geldiğince hassasiyet göstermeye çalışmaktadır. İnsan haklarının evrensel olarak kabul edilmesi de insan haklarının korunması ve sağlanmasının önemini artırmaktadır. İnsan onurunun korunması sadece devletlerin özeldeki görevi değil, devletlerin ortak görevidir. Bunun sonucu olarak da devletlerin ortak olarak üye oldukları en büyük kurum olan Birleşmiş Milletler'e büyük sorumluluk düşmektedir.

BMGK'yi diğer Birleşmiş Milletler kurumlarından ve uluslararası kurumlardan ayıran en önemli özellik "uluslararası barış ve güvenliğin korunması" için verebildiği zorunlu tedbir kararıdır. Bu karar; ciddi oranda ekonomik, siyasi, askeri yaptırımlar içerebilir. Bu yaptırımlar ülkelerin iç işlerine karışmak anlamına gelebilmektedir. Birleşmiş Milletler, BM Şartı'nı ilk kabul edeceği zamanda dahi ülkelerin iç işlerine karışmayı doğru bulmamış ve bunun için özel olarak Şart'a madde koydurmuştur. BM Şartı'nın 2. maddesinin 7. paragrafında Şart'ın içerisinde bulunan hiç bir şeyin Birleşmiş Milletler'e ülkelerin iç işleri ile alakalı herhangi bir konuda yetki vermediğini açıkça belirtmiştir. Ancak aynı paragrafın devamında istisnai durum olarak VII. bölüm kapsamında uygulanacak zorunlu tedbir kararları gösterilmiş. Bu durumda VII. bölüm yani "barışın ve güvenliğin sağlanması" hususunda alınan zorunlu tedbir kararları, ülkelerin iç işleri ile alakalı olabilecektir.

BMGK tarafından yapılan, ülkelerin iç işlerine karışılması ile sonuçlanabilecek olan oylama, genel uygulamalardan farklıdır. Çünkü her olayda ülkelerin iç işlerine karışılması, hiç bir ülke tarafından kabul edilemez. BMGK'den müdahale kararı çıksa dahi bazı ülkeler bunu tanımamak ve uygulatmamak için uğraşmıştır ve uğraşmaktadır. Bunun sebebi müdahaleyi kendi iç işlerine karışılması olarak görmesi ve bunun herhangi bir şekilde yapılmasını kabul etmemesidir. Müdahalenin askeri olması şart değildir. Petrol, silah vb. ambargoların koyulması, diplomatik görüşmelerin devamlılığı için özel olarak koridor açılmasının istenmesi de zorunlu tedbir kararları arasında yer alabilmektedir.

Diğer taraftan ise zorunlu tedbir kararının verilmemesi durumunda da müdahaleyi gerektiren durumlar olabilecektir. İnsan hakları krizinin varlığı henüz tek başına zorunlu tedbir kararlarının alınması için yeterli olamamaktadır. Bu durumda ülkeler, Haklı Savaş doktrini çerçevesinde veya BM Şartı'nın 51. maddesi gereğince kendisini savunabilecektir¹ veya "koruma sorumluluğu" kapsamında dış müdahalede bulunulabilecektir. Yine de yapılacak olan dış müdahaleler hukuki olmayacaktır ancak meşru olup olmadığı tartışmaya açılacaktır. Birleşmiş Milletler savaş sonrası, savaştan genel anlamda galip çıkmış tarafların zorlaması olarak kurulan bir kurum olmasından dolayı bazı müdahale edilmesi gerektiği düşünülen yerlerde çıkar çatışması, görmezden gelme, sorunun uluslararası boyuta çıkmamış olması gibi sebeplerle müdahaleden kaçınabilmektedir. Bu gibi durumlarda her zaman olmasa da ülkelerin fevri hareket ederek müdahale ettiklerine şahit olmaktayız. Ancak, burada da başka bir ülkenin iç işlerine yapılan müdahalenin herhangi bir şekilde hukuki tarafı bulunmamaktadır. İnsan onurunun korunmaya çalışılıyor oluşu müdahaleyi meşru hale getirmede rol oynayabilse de hukuki olarak kabul edilmemektedir çünkü BM Şartı 2. madde 4. paragraf²'in tek istisnası BM Şartı'nın VII. bölümünün uygulanmasıdır³.

Tezimizin sorunsalını ülkelerin iç işlerine karışabilecek müdahaleler için kullanılan savunma argümanları ve BMGK'den karar çıkmaması durumunda karşılaşılan durumlardaki argümanlar oluşturmaktadır. Müdahalenin temel amacı gerçekten insan onurunun korunması mıdır, yani müdahale insancıl mıdır? Bu amaç uğruna hareket edilirken kullanılan argümanların tamamı hukuki mi, yoksa siyasi söylemler de karar çıkması için kullanılmış mıdır? Kullanılan argümanlar ve olaylar benzerlik göstermesine rağmen müdahale kararının çıkması açısından farklılık gösteren durumlar var mıdır? Örnek vermek gerekirse bir ülkedeki iç savaştan dolayı insanların zarar görmesi ve savaşın kendisi bir sebep oluşturabilecek iken, diğer bir uygulamada iç savaş müdahale için geçerli bir sebep olamamakta mıdır? Yapılacak olan müdahalenin hukuki

¹ Sak, Y. (2015). Uluslararası Hukukta İnsancıl Müdahale ve Libya Örneği: Suriye'de Yaşanan ya da Yaşanacaklar için Dersler. Uluslararası İlişkiler, 11(44), Kış 2015, syf. 128.

² Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasi bağımsızlığa karşı, gerek Birleşmiş Milletler'in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar.

³ Aynı maddenin 7. paragrafında bu istisna şu şekilde düzenlenmiştir: "İşbu Şart'ın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler'e herhangi bir devletin kendi iç yetki alanına giren konulara müdahale yetkisi vermediği gibi üyeleri de bu türden konuları işbu Şart uyarınca bir çözüme bağlamaya zorlayamaz; ancak, bu ilke VII. Bölümde öngörülmesi olan zorlayıcı önlemlerin uygulanmasını hiçbir biçimde engellemez."

temeli nedir? Hukuki temele dayandırılmadan yapılan müdahaleler meşru olarak kabul edilebilir mi ya da hukuki bir temele dayandırılmasına rağmen meşruluk sorunu oluşan müdahaleler var mıdır?

Bunların yanında bizi asıl ilgilendiren nokta olarak insan haklarının ihlal ediliyor oluşu, kendi başına müdahale için gerekli hukuki zemini oluşturur mu yoksa insan hakları ihlal edilse de BMGK'den gerekli kararın çıkması için olayın ne olursa olsun uluslararası boyutunun gözler önüne serilmesi ve sistematik hale gelmiş olması gerekmektedir?

Tezdeki amacımız var olan insancıl müdahale örneklerini inceleyerek, ortak bir sistemin oluşturulmasına yardımcı olmaktır. Olaylar arasındaki farklılıklar ve benzerlikler ele alınarak benzer olaylarda farklı olan uygulamaların ortadan kaldırılması için yapılması gerekenleri ortaya koymak ki böylece gelecek durumlarda zamanında, uygun, orantılı, gerekli, müdahaleler yapılabilsin. Ülkelerin kendi çıkarlarından ziyade, genel bir uygulamaya geçilmesi insan haklarının korunması için önemlidir. Benzer olaylardan birisinde müdahale edilirken diğerinde edilmeyişi veyahut müdahale için izin çıkmayışi meşruiyet sorununu da beraberinde getirmektedir. Bu sorun ortadan nasıl kaldırılabilir?

Bu sorularımızın cevaplarına ulaşabilmek için öncelikli olarak “insancıl müdahale” kavramını ve tanımlanmasındaki sorunları ele alacağız. Daha sonra yapılan insancıl müdahaleleri gruplara ayırarak inceleyeceğiz. Devamında insancıl müdahalenin uygulanmasının olası olduğu durumları tartışacağız. Son olarak da insancıl müdahale ile ilgili olarak sorunların ortadan kaldırılabilmesi için önerilerde bulunacağız.

1. “İNSANCIL MÜDAHALE”NİN TANIMLANMASI SORUNU

“İnsancıl müdahale” kavramı, iç işlerine müdahale gücünün kullanım şeklinin tam olarak belli olmaması ve kavramsal derinliğinden kaynaklı olarak açık değildir⁴. Bundan dolayı insancıl müdahale tanımlarında ve açıklamalarında farklılıklar yaşanmaktadır. Farklılıkların var oluşu, insancıl müdahale kavramı konusunda uluslararası ilişkiler ve hukuk doktrinlerinde tartışmalara yol açmıştır ve tartışılmıştır⁵. Tanımlamalardaki farklılıklardan kaynaklı olarak, yapılan müdahalenin insancıl müdahale olup olmadığı dahi tartışma konusu olabilmektedir. Bundan dolayıdır ki öncelikle insancıl müdahale ne demektir veya neye insancıl müdahale denmektedir açıklanması gerekmektedir.

Tartışmaların temelinde insancıl müdahalenin askeri olup olmaması, müdahalenin zorlayıcı olup olmaması yatmaktadır. Yani, yapılan müdahalenin askeri olmaması durumunda veya müdahalenin ev sahibi ülke tarafından izinli olması durumunda, yapılan müdahaleler insancıl müdahale sayılacak mıdır? Avrupa Parlamentosu 1994 yılında yayınlamış olduğu insancıl müdahale hakları üzerine olan Bertens raporunda özetle insancıl müdahaleyi bir devletin vatandaşlarının ve/veya o ülkede oturanların insan haklarının, başka bir devlet ya da devletler tarafından, kuvvet kullanma tehdidi ya da kuvvet kullanma suretiyle korunması⁶ şeklinde açıklamıştır.

Bir diğer tanımda Holzgreffe insancıl müdahaleyi bir devletin ya da devletler grubunun, kişilerin temel insan haklarının ihlallerinin yayılmasının önlenmesi ve durdurulması amacıyla, kendi ülkeleri dışındaki insanların gücün uygulandığı ülkenin izni olmaksızın, güç kullanması ya da güç kullanımı ile tehdit etmesi olarak tanımlamıştır⁷. Bu tanımlamada belirtilmemiş olan zorlayıcı ve zorlayıcı olmayan insancıl müdahale ayrımı Dağcı’ya göre eksik kalmıştır⁸.

⁴ Simms, B., & Trim, D. J. B. (2011). *Humanitarian Intervention a History*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, syf. 2.

⁵ Franck, T. M. (2004). *Recourse to Force – State Action Against Threats and Armed Attacks*. Cambridge University Press, syf. 136.

⁶ Bertens Report on the Right of Humanitarian Intervention (OJ C 128, 9.5.1994).

⁷ Keohane, R. O., & Holzgreffe, J. L. (2003). *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press, syf. 18.

⁸ Dağcı, G. T., & Zorba, H. (2016). *Abd’nin Askeri Ve İnsani Müdahale Siyasetini Etkileyen Dinamikler: Bosna-Hersek Ve Kosova Örneği*. Yalova Üniversitesi, syf. 47.

Diğer bir tanımda Demirel insancıl müdahaleyi ülkedeki ağır insan hakları ihlallerini ortadan kaldırmak ve ülke halkını korumak için devlet veya devletlerin bir araya gelerek güç kullanarak ya da güç kullanma tehdidi ile yapılan müdahaleler olarak tanımlamaktadır⁹.

Buraya kadar olan tanımlarda kuvvet kullanmak, en azından bununla tehdit etmek esaslardan birisidir. Bu durumda ekonomik veya politik yaptırımlar herhangi bir şekilde insancıl müdahale kapsamına giremeyecektir.

Sak ise makalesinde diğer ülkelerin iç işleri ile alakalı olan konularda zorlayıcı bir yöntem kullanılmamasına rağmen önerilerde bulunulmasının dahi müdahalenin bir çeşidi olabileceğini belirtmiştir¹⁰. Bunun yanında müdahale zorlayıcı da olabilecektir ve askeri güç kullanımını içerebilecektir, burada önemli olanın müdahalenin edilen devletteki rızanın varlığı olduğunu belirtmiştir.¹¹ Sak müdahalenin ne olduğuna dair örnek olarak diğer bir devletin ulusal alanında kalan durumlar için tavsiyede bulunmasını, ortak organlarda iç işlerine dair konuların tartışılmasının ve/veya karara bağlanmasını göstermiştir.¹²

Teson ise kitabında insancıl müdahaleyi tanımlarken bir ya da daha çok devletin askeri gücü de dahil edebilecek zorlayıcı, orantılı müdahale demiştir¹³. Burada “askeri gücü de dahil edebilecek” diyerek askeri güç olmasa da zorlayıcı ve orantılı olduktan sonra insancıl müdahale olabildiğini söylemiş olmaktadır.

Macfarlane’e göre disiplinler arası farklılıklardan kaynaklı olarak müdahale tanımlaması farklı olmaktadır, mesela politik bakış açısından bir ülkenin içerisindeki güç ve otorite yapısını değiştirmek veya korumak için ülkenin iç işlerine müdahale etmektir ki bu müdahale için politik, ekonomik veya askeri etmenler kullanılabilir ancak insancıl müdahale genel olarak askeri hareket anlamına gelmektedir.¹⁴

⁹ Demirel, N. (2013). The Question of Humanitarian Intervention in International Law and the Problem of Legitimacy. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, syf. 153.

¹⁰ Sak, Y. (2015), syf 122.

¹¹ Sak, Y. (2015), syf 123.

¹² Sak, Y. (2015), syf 122.

¹³ Teson, F. R. (1988). Humanitarian Intervention. Transnational Publishers, 1. Baskı, syf. 5.

¹⁴ MacFarlane, S. N. (2002). Intervention in Contemporary World Politics. Oxford: Routledge, syf. 13.

Macfarlane diğerlerinden farklı olarak tanımlamayı disiplinlere bağlamıştır. Ona göre disiplinler arasındaki farklılıklar tanımlamalardaki farklılıkları da beraberinde getirmiştir. Ancak disiplinler farklı olsa dahi aynı kavramın kullanımının ortak olması gerekmektedir. Aksi takdirde kavramın anlaşılması, kullanılması konularında sorun yaşanacaktır. Bundan dolayı kavramın tartışılıp ortak noktalarda buluşturulması önemlidir.

Simms ise tanımında insancıl müdahaleden bahsederken üç noktanın üzerinde durmuştur. İlk olarak müdahale yabancı bir ülkeye yapılmalıdır, ikinci olarak müdahale edilen ülke isteksiz olmalıdır. Burada yapılacak olan müdahalenin zorlayıcı olduğunu vurgulamıştır ancak isteksiz olduktan sonra müdahalenin illaki askeri güç kullanımı olması gerektiğini belirtmiştir. Son olarak en azından sözlü olarak; yapılan müdahalenin büyük çaplı ölümleri, dikkat çeken insan haklarının kötüye kullanımını, yaygınlaşmış acıları engellemek veya durdurmak olduğunu göstermelidir¹⁵.

Simms aynı zamanda kavramın olayları tam olarak karşılayamama sebebi olarak, tanımlamaların çoğunun öncelikle II. Dünya Savaş'ından sonraki müdahaleleri açıklamaya çalışmasını vurgulamıştır¹⁶. Bundan dolayı kavramın uygulanması tarihi olaylarda mümkün olmamaktadır.

Simms farklı olarak insancıl müdahalenin askeri kuvvet kullanımı olması gerekliliğini kabul etmemektedir. Macfarlane'in politik disiplin çerçevesinde belirttiği tanımda olduğu gibi politik, ekonomik veya askeri müdahalelerin tümü insancıl müdahale olarak tanımlanacaktır. Simms'in üzerinde durmuş olduğu diğer bir konu ise kavram tanımlaması yapılırken tarihin de göz önünde bulundurulması gerekliliğidir. Eğer ki genel geçer ve bundan sonra da kullanılacak, olayları açıklayabilen bir tanıma ulaşılmak isteniyor ise tarih de dikkate alınmalıdır.

Bizim görüşümüzce "İnsancıl Müdahale" kavramı şu anlama gelmektedir: "Devlet, devletler veyahut devlet dışı aktörler tarafından, karşılarındaki devletin iç işlerine karışılması için rıza göstermemesine rağmen, ev sahibi devletin vatandaşlarına beslenen insani duygulardan ötürü, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden BM Şartı'nın VII. bölümü altında karar çıkararak veya çık(a)madan yapılan zorlayıcı müdahalelerin tümü."

¹⁵ Simms, B., & Trim, D. J. B. (2011), syf. 4.

¹⁶ Simms, B., & Trim, D. J. B. (2011), syf. 3.

Görüş ayrılıkları olmasına rağmen bizim tercihimiz zorlayıcı müdahalenin askeri olmak zorunda olmaması üzerine olmuştur. Bunu tercih ederkenki amacımız BMGK'nin BM Şartı'nın VII. bölümü çerçevesinde almış olduğu müdahale kararlarının tümünün insancıl müdahale olduğunu kabul etmektir. Sadece NATO gücü ile müdahalenin yerine, devletler düzeyinde verilen ambargo kararları, zorlayıcı tedbir olarak insani yardımların ulaştırılabilmesi için koridor açılmasının da insancıl müdahale olarak sayılması gerekmektedir. İnsancıl müdahaleyi insancıl yapan insan onurunu koruma, insan haklarına sahip çıkmak olduğu ve yapılan müdahalenin ülke tarafından istenmediği göz önüne alındığında ekonomik olsun politik olsun askeri olsun amaca aynı şekilde hizmet etmektedir. Ekonomik ve politik yaptırımların müdahale olabilmesi için iç işlerine karışmak anlamına gelmesi gerektiği unutulmamalıdır. Alınan BMGK kararında VII. bölüm bahsi geçmeden yapılan önleyici bir ekonomik boykot çağırısı insancıl müdahale kapsamına girmeyecektir. Ancak VII. bölüm kararı ile birlikte verilecek olan genel ambargo kararları müdahale sayılacaktır çünkü yaptırıma uymayan ülkeler için sonuçları olacaktır, bu durumdan da müdahale edilen ülke zarar görecektir.

Tanımda BMGK'nin özel olarak üstüne basmamızın sebebi ise müdahalenin hukuki düzendeki yerini belirtmektir. Uluslararası arenada BMGK'den karar çıkmadan yapılan genel silah ve petrol ambargoları, askeri müdahaleler gibi zorlayıcı tedbirlerin tamamı hukuki olarak kabul edilmemektedir. Zorlayıcı olmadan yani müdahale edilecek devletin isteği ile de bu tedbirler alınabilmektedir ancak bu durumda yapılacak askeri müdahaleler barış gücü olarak adlandırılacaktır¹⁷ ve diğer müdahalelerin/yardımların amacı da insanlara yardım etmek ise insani yardım olarak kabul edilecektir, insancıl müdahale olmayacaktır.

BM Şartı ülkelere güç kullanma yasağını 2. maddesinin 4. paragrafında şu şekilde getirmiştir:

“Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı, gerek Birleşmiş Milletler'in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidinde ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar.”

¹⁷ Dağcı, G. T., & Zorba, H. (2016), syf. 48.

Ülkelerin iç işlerine edilebilmesi istisnai durum olarak aynı maddenin 7. paragrafında şu şekilde hukuki hale getirilmiştir:

“İşbu Şart’ın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletlere herhangi bir devletin kendi iç yetki alanına giren konulara müdahale yetkisi vermediği gibi üyeleri de bu türden konuları işbu Şart uyarınca bir çözüme bağlamaya zorlayamaz; ancak, bu ilke VII. Bölümde öngörölmüş olan zorlayıcı önlemlerin uygulanmasını hiçbir biçimde engellemez.”

Buradan anlaşılacağı üzere zorlayıcı tedbirlerin kullanılabilmesinin önünde güç kullanma yasağı bulunmamaktadır. Bahsi geçen VII. Bölüm’ün uygulanması ise BM Şartı’nın 24. maddesinde kararın hızlı ve etkili bir şekilde alınabilmesi için VI., VII., ve XII. Bölümler ile beraber Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne bırakılmıştır. Bunun sonucu olarak BMGK’nin asli görevi olan¹⁸ “uluslararası barışın ve güvenliğin korunması” için gerekli gördüğü durumlarda zorlayıcı tedbirleri uygulayabilecektir.

BMGK’de zorlayıcı tedbir kararı alınabilmesi olayın uluslararası barış ve güvenliğı tehdit etmesi, müdahalenin son çare olması gibi genel-geçer kurallar bulunmaktadır. Bu belli kuralların varlığı alınan kararların meşruiyeti için çok önemlidir. Keyfî uygulamaları önlemek ve benzer durumlarda farklı karar vermemek için belli genel kaidelerin karşılanması gerekmektedir. İçtihatların sonucunda oluşan kurallar, kanunun kendisinde var olan boşlukların doldurulmasına ciddi oranda yardımcı olmaktadır. Bunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi sürekli olarak içtihat üretmekte olan kurumlarda açıkça görmekteyiz. Hatta AİHM yeni kararlar alırken dosyayı içtihatları sonucu ortaya çıkmış başlıklar altında incelemektedir. Bu, ölçülülük testi olarak adlandırılmaktadır¹⁹. AİHM kararında vaka incelemesi yaparken ölçülük testi içerisinde bulunan başlıklar tek tek incelenir. Karar verilme aşamaları arasında muğlaklık bulunmamaktadır.

Bundan dolayı BMGK’nin kullanmış olduğu genel inceleme aşamaları da önem arz etmektedir. Net bir şekilde belli olmasa da basamakların varlığı hem karar almayı kolaylaştırır hem de verilen kararın meşruiyetini artırır.

¹⁸ Sözleşme’nin 24. maddesinin 1. paragrafı gereğince BMGK’nin başlıca görevi “uluslararası barışın ve güvenliğin korunması”dır ve bu yetki BM üyeleri tarafından verilmiştir.

¹⁹ Gerards, J. (2013). How to Improve the Necessity Test of the European Court of Human Rights. *International Journal of Constitutional Law*, 11(2), syf. 469.

BMGK'nin insancıl müdahale kararı vermesindeki ilk adım insani felaketin varlığı ve tanınmasıdır. Bunu BMGK'nin toplantılarında ve kararlarında farklı zamanlarda görmekteyiz. Mesela Kosova müdahalesi öncesi yapılan toplantıda²⁰ Japonya Kosova'daki ceset dağları üzerine duymuş olduğu endişeyi dile getirmiştir²¹. Costa Rika çok ciddi insan hakları ihlallerine şahit olunduğunu ve bundan çok ciddi endişe duyduklarını belirtmiştir.²² Buna örnek olarak düzinelerce insanın öldürülmesini ve güvenliğini sağlaması gereken insanların bundan mahrum edilmiş olmasını göstermiştir. İsviçre, Sırp özel polislerinin Kosova'da sivil halkın üzerine kullanmış olduğu aşırı gücü kınamıştır ve bunun ölümlere, yaralanmalara sebep olduğunu belirtmiştir²³. Yakın zamanda Ukrayna ile yapılmış olan toplantıda Rusya Ukrayna'nın doğusundaki köy ve kasabaların neredeyse hepsinin yerle bir olduğunu ve binlerce insanın öldüğünü, milyondan fazla insanın çatışma bölgesini terk ettiğini ve bunların çoğunun Rusya'ya göç ettiğini vurgulamıştır²⁴. Fransa²⁵ ve İngiltere²⁶ de olayın vahametini gözler önüne sermek için yaklaşık ölü sayılarını vermiştir.

Örneklerde görüldüğü üzere ülkeler ortada bir insan hakları krizi olduğu kabul edip ortaya çıkartmaktadır. Bazı durumlarda bunlara yardımcı olması için raporlar düzenlenmektedir. BMGK duruma göre ortamdaki olayların takibi için görevli de gönderebilmektedir. Myanmar meselesinin takip edilmesi ve raporlanması için de bu uygulama yapılmaktadır.

İkinci adım olarak insan hakları krizinin "uluslararası barışı ve güvenliği tehdit" etmesi gerekmektedir. Yani ülke içerisinde kalan, iç işlerinde çözülmesi gereken sorunlara müdahale edilmeyecektir. Ancak bu bakış açısı zamanla değişime uğramıştır ve şu anda insan hakları krizi ülke içerisinde kalan iç savaş gibi konulardan kaynakları ise dahi uluslararası barış ve güvenliği tehdit olarak kabul edilebilmekte ve müdahale edilebilmektedir..

²⁰ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi(BMGK) 3868. toplantı, S/PV.3868.

²¹ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 3.

²² BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 3.

²³ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 5.

²⁴ BMGK 7384. toplantı, S/PV.7384, syf. 2.

²⁵ BMGK 7384. toplantı, S/PV.7384, syf. 5.

²⁶ BMGK 7384. toplantı, S/PV.7384, syf. 2.

Bu durumda karşımıza büyük bir sorun olarak felaketin uluslararası boyutta olması çıkıyor çünkü 90'lı yıllardan önce ortadaki felaket soykırım olarak adlandırılacak kadar büyük olmadan uluslararası boyut kazanmış sayılmıyordu. Halbuki Ruanda örneği göz önünde bulundurulduğunda ölen kişi sayısının 100,000'i bulmasının beklenmesinin bir gereği yoktur. Sistematik olarak devam eden bir insan hakları ihlali söz konusu olduğunda yaptırım uygulanması gerekmektedir, aksi takdirde öngörülebilir bir soykırım engellenmemiş olur.

BMGK'nin güncel kararlarında ise yoğun mülteci akışı insancıl müdahale için yeterli bir sebep olabilmektedir. Körfez Savaşı sonrasında çıkan mülteci krizinde müdahalede bulunulmuştur. Körfez kararında da diğer kararlarda olduğu gibi uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi bahsi bulunmaktadır.²⁷ BMGK'nin tek görevi uluslararası barışın ve güvenliğin "sağlanması" değildir aynı zamanda "korunması" da görevlerinden birisidir. Öngörülebilir bir barış ve güvenlik tehdidinde müdahale edilmesi korunma kapsamına girebilecektir. Olayların büyümesinin beklenmesi uluslararası barış ve güvenliğin korunamadığı anlamına gelecektir. Bu durum BMGK'nin görevini yerine getirmediği anlamına gelebilecektir.

Uluslararası barışın ve güvenliğin sağlanması ve korunmasına ait olan sorumluluklar görevini yerine getirdiği müddetçe BMGK'ye aittir²⁸. Ancak Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından BMGK'nin görevini yerine getirmediğinin düşünüldüğü durumlar olmuştur. Bu durumlarda BMGK'ye karşı tavsiye niteliğinde karar alınabilmesi için alınan 377 (A) sayılı Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı ile Genel Kurul'un "olağanüstü özel toplantı" yaparak barış ve güvenliğin tehdidi konusunda görüşme ve tavsiyede bulunma hakkı olmuştur²⁹. Daimi üyelerden kaynaklı olarak ortaya çıkabilecek olan oybirliği sorunundan özel olarak bahsetmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na bu hak aldıkları 377 (A) sayılı karar ile 1950 yılında verilmiştir.³⁰ Bu hak verildiğinden andan itibaren on kere kullanılmıştır. "Barış için Birleşme" olarak geçen kararda Genel Kurul'a uluslararası barış ve tehdit olduğu düşünülen durumlarda

²⁷ BMGK 688. karar, S/RES/688, syf. 31.

²⁸ Denk, E. (2015). Uluslararası Örgütler Hukuku : Birleşmiş Milletler Sistemi. Ankara: Siyasal Kitabevi, syf. 216, 219.

²⁹ Ayrıntılar için bkz. Denk, E. (2015), syf. 217-225.

³⁰ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 377. karar, A/RES/377 A.

üye ülkelere askeri olarak alınacak önlemler dahil toplu bir şekilde hareket edilmesi için tavsiyede bulunma hakkı tanınmıştır³¹.

Dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan:

“Önümüzdeki asırda aynı dramların (Kosova, Ruanda) tekrarının önlenmesi için, uluslararası topluluğun uzlaşmaya varmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Prensipler olarak sadece toplu ve sistematik insan hakları ihlalleri kontrol edilmemelidir. Nerede olursa olsun, ne şekilde hareket edilmeli, ne zaman, kimin tarafından, uzlaşmaya varılmalıdır.”³²

diyerek sistemik olan insan hakları ihlallerine beklemeden, zamanında müdahale edilmesinin önemini vurgulamıştır. Bunun yanında bu müdahalenin kimin tarafından, ne zaman, ne şekilde yapılması gerektiği konusunda da uluslararası bir uzlaşma olması gerektiğini belirtmiştir.

Kosova örneğinde “uluslararası barışın ve güvenliğin sağlanması ve korunması” kaidesine uyulmamıştır. Kosova’ya yapılan müdahale öncesinde alınan kararın toplantısında Kosta Rika³³, İsviçre³⁴, Brezilya³⁵ gibi bir çok ülke Kosova’daki durumun açıkça uluslararası barışı ve güvenliği tehdit ettiğini vurgulamış olsa da Rusya Kosova’daki durumu Yugoslavya’nın iç meselesi olarak görmüştür ve bölgesel birliğin devamlılığı için Sırpların otonom olarak yönetime Yugoslavya içerisinde devam etmesi gerektiğini belirtmiştir.³⁶ Çin, Kosova’nın Yugoslavya’nın iç bölgesi olduğunu vurgulayarak Kosova sorununun temelde Yugoslavya’nın iç sorunu olduğu söylemiştir³⁷. Buna rağmen oylamaya sunulan VII. Bölüm kullanılacak olan karar³⁸ bir şekilde kabul edilmiştir ve Kosova’ya hukuki olarak müdahale edilebilmiştir ancak meşruiyet sorunu devam etmiştir. Bundan dolayı yapılan müdahalenin hukuki olmadığı dahi tartışılmaktadır.

³¹ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 377. karar, A/RES/377 A, syf. 10.

³² Annan, K. (1999). Two concepts of sovereignty.

³³ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 4.

³⁴ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 5.

³⁵ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 6.

³⁶ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 10.

³⁷ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 11.

³⁸ Karar için bkz. BMGK 713. karar, S/RES/713.

3. adım olarak BMGK kararlarında yapılacak olan müdahalenin VII. bölüm altında olduğunu açıkça belirtmelidir. Örnek vermek gerekirse Irak'ın Kuveyt'e olan saldırgan davranışları için verilen 661. BMGK kararında, aynı savaş sonrasındaki insan hakları krizinin çözülmesindeki gerekliliğe vurgu yapılarak verilen 687. kararda, Libya'nın kendi halkına karşı olan sorumluluğu yerine getirmediği için verilen 1970. kararda BMGK VII. bölüm altında hareket ettiğini açıkça vurgulamış ve bu yönde hareket etmiştir³⁹.

Son olarak da şunu belirtmek isteriz ki BMGK daima VII. bölüm altında verilen kararları son çare olarak kullanmaktadır. Bundan önce daha barışçıl ve bölgesel olan BM Şartı'nın VI. ve XII. bölümlerinin çözümleri kullanma yollarına başvurmaktadır. Sorunun hala daha çözülememesi durumunda son çare olarak VII. bölüme başvurmaktadır. Zorlayıcı tedbirler içerisinde de askeri yaptırımlar, ekonomik ve siyasi yaptırımlardan sonra yer almaktadır.

³⁹ Kararlar için sırasıyla bkz., BMGK 661. karar, S/RES/661; BMGK 687. karar, S/RES/687; BMGK 1970. karar, S/RES/1970.

2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ KARARI İLE YAPILAN İNSANCIL MÜDAHALELER

BMGK kararı ile yapılan insancıl müdahale insan hakları krizlerinin çözülmesi için zorlayıcı özelliğe sahip hukuki olarak kullanılabilen tek yoldur. Bundan önceki zamanlarda da ülkeler gerekli gördüğü durumlarda başka ülkelere müdahalelerde bulunmuşlardır ancak II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan düzende ülkelerin iç işlerine kadar müdahale edebilecek konumda olan tek kurum Birleşmiş Milletler'dir. Bu kurum içerisinde insancıl müdahale kararının verilmesi BMGK'ye bırakılmıştır⁴⁰.

BMGK konu üzerine karar vermiş dahi olsa müdahale edilen durumlar birbirlerinden farklılıklar göstermektedir. Yani müdahale edilen yerlerde birbirlerine benzer durumlar olmasına rağmen olayların kendine özgün, diğerlerinde bulunmayan özellikleri vardır. Bir tanesinde müdahale edilmesinin sebebi ülkeler arası savaş iken diğerinde iç savaş, bir diğerinde ise sadece yaşanan insan hakları krizi olabilmektedir. Yapılan müdahalenin insancıl müdahale olup olmadığı tartışması dahi ortaya konulabilmektedir. Genel-geçer kuralların net olmayışı müdahalelerin durumlarında anlaşılabilirlik oluşturabilmektedir. Bu durumun olabildiğince aşılabilmesi için başlangıçta yapmış olduğumuz tanım gereğince VII. bölüm göz önüne alınarak yapılan bütün müdahaleleri insancıl müdahale kapsamında değerlendireceğiz. Bundaki sebebimiz de barışçıl olarak çözülebilecek durumlar olsalar dahi zorlayıcı tedbirlerin uygulanmış olmasıdır.

a. GENEL DURUMLAR

BMGK müdahalelerini yalnızca insan hakları ihlallerinin yoğun olduğu yerlerde yapmamaktadır. Müdahale sebeplerinin başında ülkelerin diğer ülkelere karşı saldırgan tavırları yer almaktadır. Irak'ın Kuveyt'e saldırısı sonucu alınan zorlayıcı tedbirler bu kapsamdadır. Ancak Yugoslavya müdahalesi daha karmaşıktır. Ülkenin kendi içerisinde halkına yaptığı zulüm haricinde diğer ülkeler ile iş birliği yaparak iş birliği yaptığı yerlerde de sorunlara yol açmıştır. Yani olayın ulusal boyutu olduğu kadar uluslararası

⁴⁰ VII. bölüm uygulanması kararlarının BMGK'ye bırakıldığına dair bkz. BM Şartı 24. madde 2. paragraf: "BMGK bu görevleri yerine getirirken Birleşmiş Milletler'in Amaç ve İlkeleri'ne uygun hareket eder. Bu görevleri yerine getirebilmesi için BMGK'ye verilmiş belirli yetkiler VI, VII, VIII ve XII. Bölümler'de gösterilmiştir."

boyutu da bulunmaktadır. Libya üzerine verilen karar ise ülke içerisinde yaşananlar ile alakalıdır. Arap Baharı sürecinin devamında olaylar Libya'ya sıçramıştır. Burada uluslararası etkisi olan bir olayın ülke içerisine yansımaları görülmektedir ki bu da müdahaleye kapı açmıştır.

i. Yugoslavya

Yugoslavya farklı milletlerin bir araya geldiği, çok uluslu komünist bir devlettir. Komünizmden çıkışı sancılı olan bu devletin birleşik olduğu zamanda ülke içerisinde en çok sözü geçen millet Sırp'lardır.⁴¹ Parça parça dağılan Yugoslavya, bölünmemek için ülke içerisinde farklı milletlere zulmetmiştir. Örneğin Kosova, Yugoslavya'da Sırp şehirlerinden bir alt seviyede özerk bir konuma sahiptir.⁴² Ancak 1989-90 yıllarında merkezi yönetim tarafından özerklik zorla ellerinden alınmış ve tercihen veya zorla baskıya maruz bırakılmışlardır⁴³. Bu baskıcı gidişat diğer ülkeler ile Birleşmiş Milletler'in dikkatini çekmiştir ve insancıl müdahaleye kadar giden bir yol çizilmeye başlanmıştır.

Yugoslavya'ya müdahale kararı 25 Eylül 1991'de 713⁴⁴ sayılı BMGK kararı ile verilmiştir. Kararın içerisinde doğrudan 39. madde gereğince hareket edilmektedir diye belirtilmiş olmasa da alınan kararın 6. paragrafında VII. bölüm uyarınca karar verilmiştir ve Yugoslavya'daki barış ile sakinliğin sağlanması için silah ve askeri ekipmanların satışında aksi belirtilene kadar genel ambargo kararı alınmıştır⁴⁵. Demirel makalesinde BMGK'nin uluslararası barış adına bir endişe taşımadığını belirtse de⁴⁶ alınan karar içerisinde VII. bölüm altında diye belirtilmiş olan bir kısmın varlığı, BMGK tarafından barışın tehdit altında olduğunu kabul edildiğinin ve buna müdahale edilmesi gerekliliğinin kanıtı olmaktadır. Burada şunu ayrıca belirtmek isteriz ki burada uygulanan ambargo kararı ekonomik bir insancıl müdahale olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁴¹ Oeter, S. (2007). The Dismemberment of Yugoslavia: An Update on Bosnia and Herzegovina, Kosovo and Montenegro. German Yearbook of International Law, syf. 465.

⁴² Oeter, S. (2007), syf. 466.

⁴³ Oeter, S. (2007), syf. 466.

⁴⁴ BMGK 713. karar, S/RES/713.

⁴⁵ BMGK 713., karar, S/RES/713, syf. 43.

⁴⁶ Demirel, N. (2013), syf. 157.

713. kararın alındığı toplantının⁴⁷ genelinde ülkelerin açıklamalarına bakıldığında görülecektir ki çoğunluk VII. bölümün uygulanmasını gerekli bulmaktır. Yugoslavya'nın BMGK toplantısında kendisinin yaptığı konuşmada ülkedeki krizin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini belirtmiştir⁴⁸. Bunu belirtmesinin sebebini söylerken ülkesinin kendi kendisinden savunulması gerekliliğini söylemiş ve ülkede yaşanan acının karmaşık ve çok yönlü olduğunu söyleyip tek bir cümle ile açıklanmasının çok zor olduğunu vurgulamıştır. Bununla beraber ne şekilde bakılırsa bakılsın, Yugoslavya'nın da suçlu olduğunu kabul etmek gerektiğini açıkça belirtmiştir. Bu saatten sonra yapılması gerekenin kimin başlattığını bulmaktansa bu dehşet verici çemberin kırılması gerekliliği olduğunu söylemiştir⁴⁹. Devamında Hırvatistan'ın durumunu özetlerken insanların canları ile ağır bedeller ödediğini, evlerin harabelere döndüğünü, tarihi anıtların ağır hasarlar aldığını söylemiştir⁵⁰. Buradan anlaşılmaktadır ki olay uluslararası bir savaştansa iç savaştır. Yaşanan krizler, ülkenin başka bir ülkede sorunlara sebep olması değil, kendi insanına ve toprağına zarar vermesidir.

Her ne kadar Belçika, Yugoslavya'daki durumun bölgesel barış ve güvenliği tehdit ettiğini belirtip VIII. bölüm yani bölgesel yapılar ile çözümün aranması gerektiğini savunsa⁵¹ da daha önce denenmiş ancak başarılı olmamış olmasının bunun yerine VII. bölümün uygulanmasına sebep olmuş olabilir.

SSCB sözcüsü, kararın alınmasından sonraki söz hakkında ülkedeki gidişatın bu şekilde devam etmesinin uluslararası barışa ve güvenliğe tehdit oluşturacağını belirtmiş ancak açıktan o anki durumun tehdit teşkil ettiğini söylememiştir⁵². Bunun yanında esas konunun çatışmaların durması gerektiğini söylemiş ve daha fazla kan akışının kesilmesi gerektiğini belirtmiştir⁵³.

Birleşik Krallık VII. bölüm dilinin uygulanmasını henüz erken bulan kişilerin bulunduğunu belirtmiş fakat tartışılan konunun uluslararası boyutuna ayrıca vurgu

⁴⁷ Ayrıntılar için bkz. BMGK 3009. toplantı, S/PV.3009.

⁴⁸ BMGK 3009. toplantı, S/PV.3009, syf. 6.

⁴⁹ BMGK 3009. toplantı, S/PV.3009, syf. 7.

⁵⁰ BMGK 3009. toplantı, S/PV.3009, syf. 7.

⁵¹ BMGK 3009. toplantı, S/PV.3009, syf. 21-22.

⁵² BMGK 3009. toplantı, S/PV.3009, syf. 51.

⁵³ BMGK 3009. toplantı, S/PV.3009, syf. 52.

yapmıştır.⁵⁴ Yugoslavya'nın kendi halkına karşı olan sorumluluğu kadar BM'ye karşı da sorumlu olduğunu söylemiştir.

Amerika Birleşik Devletleri sözcüsü, Yugoslavya'nın durumunun ancak açık savaş ile açıklanabileceğinin, bunun sonucu olarak da ülkede temel insan haklarının ve özgürlüğün kısıtlandığını hatta durumun çok ciddi kan akmasına, ölümlere sebebiyet verdiğini belirtmiştir⁵⁵. Bunun yanında henüz dağılmamış olmasına rağmen Yugoslavya'nın Sırbistan ile işbirliği yaparak Kosova'yı baskılamasını, Hırvatistan'a olan halihazırdaki müdahalelerini ve Bosna'ya yeni yeni başlamakta olan müdahalelerini uluslararası barışa ve güvenliğe direkt müdahale olarak gördüğünü vurgulamış ve bunda herkesin hem fikir olacağını düşündüğünü belirtmiştir⁵⁶. Henüz dağılmamış olan bir ülkenin içerisindeki bölgelerde yaşanan olaylar uluslararası nitelikte değil, ulusal niteliktedir. Örnek vermek gerekirse Amerika Birleşik Devletleri'nin eyaletleri arasında çıkması muhtemel bir savaşın kendisi uluslararası nitelikte değildir. Savaştan kaynaklı olarak ortaya çıkan mültecilerin başka ülkeye sığınması uluslararası nitelikte değerlendirilebilir. BMGK'nin müdahale etmesi için uluslararası tehdidin varlığının zorunlu olarak aranıyor oluşu BM Şartı'ndan kaynaklanmaktadır. Çünkü BM Şartı'na göre insancıl müdahalenin hukuki zemine oturması için uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi şarttır. İnsan haklarının yoğun olarak ihlal edildiğinin bütün ülkelerce kabul edilip dile getirildiği bir BMGK toplantısında dahi müdahale kararının meşruiyet sorunu yaşamaması içi veyahut kararın kabul edilmesinde bir sorun olmaması için bu şarttan vazgeçilmemiştir. Fakat, olayın uluslararası kriz olduğu hukuki olarak kabul edilene kadar geçen süre içerisinde ülke içerisindeki çatışmalar devam etmiştir.

Bu toplantı⁵⁷ ve kararda⁵⁸ da sadece Amerika Birleşik Devletleri durumun kendisini uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmekte olarak kabul etmiş, diğerleri bölgesel tehdit olarak görmüş veya olayın artarak devam etmesini uluslararası barış ve güvenliği tehdit olarak görmüştür. Ancak buna rağmen VII. bölüm altında uygulanan zorlayıcı tedbiri hepsi doğru bulmuş ve destekleyeceklerini belirtmiştir.

⁵⁴ BMGK 3009. toplantı, S/PV.3009, syf. 57.

⁵⁵ BMGK 3009. toplantı, S/PV.3009, syf. 58.

⁵⁶ BMGK 3009. toplantı, S/PV.3009, syf. 59.

⁵⁷ bkz. BMGK 3009. toplantı, S/PV.3009.

⁵⁸ bkz. BMGK 721. karar, S/RES/721.

Bu karardan yaklaşık 2 ay sonra verilen 721 sayılı kararda yine barış antlaşmalarına uyulmaması sebebiyle olan çok sayıdaki insan ölümlerine, maddi kayıplara dikkat çekilmiş ve olayın devamlılığın uluslararası barış ve güvenliğe tehdit olduğu belirtilmiştir⁵⁹. Ancak her ne kadar açıktan tehdit belirtmesi kabul edilmiş olmasa da 713. karar tekrar edilmiştir.

On beş gün sonra alınan 724 sayılı kararda ise ilk defa uluslararası barış ve güvenlik tehdidi kabul edilmiştir. Fakat burada kullandığı dil diğer kararlarında kullanmış olduğu kabul dilinden farklıdır. Bu sefer BMGK'nin birincil görevi olan BM Şartı'nın uluslararası barış ve güvenliğın korunması kısmını hatırlattıklarını söylemiştir⁶⁰. Kararın devamında VII. bölüm altında hareket ettiğini belirterek ambargonun uygulanmasının ne şekilde olacağı açıklanmıştır. Alınan bütün kararlarda kendilerine gelen mektupları ve Genel Sekreter raporlarını özellikle belirtmişlerdir. Bu, alınan kararın meşruiyetini artırmak için kullanılan dayanaklardan bir tanesidir. Sadece bir mektup veyahut rapora göre hareket edilmese de olayın ciddiyetini kavrama konusunda önem teşkil etmektedir.

ii. Irak

Irak Osmanlı Devletine bağlı olduğu zamanlarda Kuveyt, Irak özerk bölgesinin altında bir şehirdi ve bundan dolayı Irak, Kuveyt'in tarihi olarak kendi toprakları olduğunu savunmaktadır⁶¹. Kuveyt ise kendisinin İngiliz yönetimi altında iken bağımsızlığını aldığını ve Irak ile herhangi bir bağının olmadığını iddia etmektedir⁶². Bu durum iki ülke arasında husumete sebebiyet vermektedir. Bununla birlikte Irak – Kuveyt bölgesinin zengin petrol yataklarına sahip olması toprağın önemini fazlaca artırmaktadır. Bu da doğrudan iki ülkenin devamlı olarak çatışması için sebep oluşturmaktadır. Bu çatışmalardan birisi de Körfez Savaşı'dır.

2 Ağustos 1990 tarihinden itibaren Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi başlayan ve aralıklarla devam eden savaşı aynı gün Güvenlik Konseyi 660 sayılı karar ile kınamış, bunun uluslararası barışın ve güvenliğın tehdidi olduğunu belirtmiş ve Irak'ın geri çekilmesini

⁵⁹ BMGK 721. karar, S/RES/721, syf. 44.

⁶⁰ BMGK 724. karar, S/RES/724, syf. 45.

⁶¹ Khadduri, M., & Ghareeb, E. (2001). War in the Gulf, 1990-91: The Iraq-Kuwait Conflict and Its Implications. Oxford: Oxford University Press, syf. 6.

⁶² Khadduri, M., & Ghareeb, E. (2001), syf. 6.

talep etmiştir⁶³. Buna uymayan ve işgale devam eden Irak'ın devamı neticesinde önce 4 gün sonra 661 sayılı kararını açıklamış ve Sözleşme'nin VII. bölümü uyarınca ekonomik zorunlu tedbir kararları vermiştir⁶⁴. Bunun da sonuçsuz kalması üzerine 29 Kasım 1990 tarihinde alınan 678. Güvenlik Konseyi Kararı'nda Irak'a geri çekilmesi için 15 Ocak 1991'e kadar süre tanımıştır⁶⁵, aksi takdirde ise VII. bölüm uyarınca tüm ülkeleri Kuveyt Hükümeti ile işbirliği yaparak ve gerekli bütün yolları kullanarak 660 sayılı kararın yerine getirilmesini kararlaştırmıştır. Buna rağmen Irak'ın işgale devam etmesi üzerine 17 Ocak 1991 tarihinde ABD öncülüğünde 37 ülke dahil olmuştur ve savaşın bitişinin ardından alınan 686 no'lu kararda (2 Mart 1991) Irak Geçici Başbakanı ve Dışişleri Bakanı'nın BMGK'ye yapmış olduğu "bütün kararlarına uyacağını bildirmesi" vurgulanmıştır⁶⁶. Buraya kadar alınan kararların hiç birisinde insan haklarının hiçe sayıldığından, sivillerin korunması gerekliliğinden, savaştan kaçanların insani yardıma ihtiyacı olduğundan bahsedilmemiştir.

Devamında, savaş ile ilgili insani yardım ihtiyacı ortaya çıkmıştır ve bu ilk olarak 3 Nisan 1991 tarihli 687. kararda "(Konsey) Genel Sekreter tarafından getirilen 20 Mart ve 28 Mart 1991 raporlarını göz önünde bulundurarak, Kuveyt ve Irak'taki acil insani ihtiyaçların giderilmesi gerekliliğini farkındadır." şeklinde belirtmiştir⁶⁷. Bu kararda insan haklarının korunması, sağlanması için iki farklı uygulama istemiştir. Bir tanesi 20. paragraftaki Genel Sekreter'in raporunda bulunan insani ihtiyaçlara dair olan yasakların kalkması, diğeri ise 31. paragrafta yerlerinden edilmişlerin tekrar yerleştirilebilmesi için Kızıl Haç ve diğer uluslararası organizasyonların göreve çağırılmasıdır⁶⁸. Alınan bu kararın insani yönü bulunsa da kararın geneline bakıldığı zaman sebepleri Irak'ın yasaklı silahları bulundurması ve kullanması, başka bir ülkeye saldırıda bulunması oluşturmaktadır. Sebep olunan insan ölümleri, maddi kayıplar dahi kararda yer almamıştır. İnsan hakları ihlali olarak kararda sebep olarak kendine yer bulmuş olan yalnızca rehine alınmasıdır.⁶⁹

⁶³ BMGK 660. karar, S/RES/660, syf. 19.

⁶⁴ BMGK 661. karar, S/RES/661, syf. 19.

⁶⁵ BMGK 678. karar, S/RES/678, para. 2, syf. 27-28.

⁶⁶ BMGK 686. karar, S/RES/686, syf. 8.

⁶⁷ BMGK 687. karar, S/RES/687, syf. 12.

⁶⁸ BMGK 687. karar, S/RES/687, para. 20, 31, syf. 14-15.

⁶⁹ BMGK 687. karar, S/RES/687, syf. 12.

5 Nisan 1991 tarihinde açıklanan 688ⁿ numaralı BM Güvenlik Konseyi Kararı'nda Irak'ın kuzeyindeki insanların acı çektiklerinden ve baskılandıklarından dolayı endişeli olduklarını vurgulamıştır⁷⁰. Ancak bunun yanında BM Şartı'nın 2. maddesinin 7. paragrafını hatırlatarak iç işlerine müdahalenin doğru olmadığını bildirmiştir. Bunların devamında Türkiye, Fransa ve İran'dan gelen mektuplarla iç çatışmalardan kaynaklı mülteci akımının fazla olduğunu ve bundan dolayı bölgedeki uluslararası barış ve güvenliğin tehdit altında olduğunu ifade etmiştir. Fakat VII. madde kapsamında zorlama tedbir kararı alınmamıştır.

Alınan kararlar içerisinden bazıları;

- Sonuç olarak uluslararası barışın ve güvenliğin bölge için tehdidine sebep olan, Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgeler de dahil olmak üzere ülkenin genelinde olan sivil halkın baskılanması kınanmış, (para. 1)
- Irak sivil halkının insani ve siyasi haklarına saygı gösterildiğini ve barış ile güvenlik tehdidinin ortadan kalkmasını istediklerini göstermelerini istenmiş, (para. 2)
- Uluslararası insani organizasyonların, ihtiyacı olan herkese ulaşabilmesi için acil olarak yol açılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.⁷¹ (para. 3)

Bu karardan 12 gün sonra, 17 Nisan 1991'de Irak Hükümeti Birleşmiş Milletler ile anlaşarak Irak'ın kuzeyinde insani amaçlı Birleşmiş Milletler varlığını kabul etmiştir⁷². Irak'ın daha önce Birleşmiş Milletler'in kararlarını yerine getireceğini belirtmesi ve kısa süre içerisinde Birleşmiş Milletler varlığını kabul etmesi BMGK'nin daha ağır kararlar almasının önüne geçmiştir.

Burada dikkati çekmek istediğimiz nokta insan hakları yoğun olarak ihlal edildiğinin kabul edilmesine ve bunun kınanmış olmasına rağmen, olayın uluslararası barışı ve güvenliği tehdit etmesinin mülteci akımına bağlanmış olmasıdır. Dış göç ile beraber binlerce kişi de iç göçe zorlanmıştır. Savaş sadece iç göçe sebebiyet verse idi müdahalede acele edilmeyecek miydi veya Birleşmiş Milletler olaya el atmayacak mıydı sorusunu Fildişi Sahili temsilcisi:

⁷⁰ BMGK 688. karar, S/RES/688, syf. 31.

⁷¹ BMGK 688. karar, S/RES/688, para. 1-3, syf. 32.

⁷² Demirel, N. (2013), syf. 155.

“Konsey, başka bir ülkenin iç işleri olduğundan karışılmaz bayrağı arkasına saklanarak onların(mültecilerin) yardım ve sığınma çağrılarını kulak arkası edebilir mi?”⁷³”

diyerek 688 sayılı BMGK kararının alındığı toplantıda dile getirmiştir. Ayrıca aynı toplantıda dış göçün uluslararası sorun oluşturduğu belirtilirken Türkiye, Fransa ve İran’ın mektuplarının varlığı not edilmiştir.

688 sayılı BMGK kararı oy birliği ile değil oy çokluğu ile alınmıştır. Karşıt görüşü Küba, Yemen ve Zimbabve oluştururken kalanların fazlalığı kararın alınmasını sağlamıştır. BMGK’ye yalnızca konuşmacı olarak giren Türkiye de çoğunluktan yana iken Irak karşıt görüşte yer almıştır.

2982. toplantıda⁷⁴ devletler görüşleri itibari ile iki gruba ayrılmıştır. Müdahale edilmemesini savunan karşıt görüşü oluşturanların temel dayanak noktaları Irak’a uygulanan ambargonun halka yardım etmekten çok zarar verdiğini, besin maddesi ve ilaç bulunmamasının sebebinin ambargo olmasıdır. Bunun yanında ülke içerisinde olan olayların iç işler ile alakalı olduğunu söyleyip ülkeye yapılan bütün müdahalelerin BM Şartı’nın 2. maddesi 7. paragrafı gereğince durdurulması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca ülkede yaşananların abartıldığını ve aslında ülkenin uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturmadığını vurgulamışlardır.

Kabul edilen görüşü savunanların kullandıkları temel dayanak ise ülkede yaşanan insan hakları krizleridir. İnsan ölümleri, ülkeden göçe zorlananlar, insani yardım gereklilikleri bunlardan bazılarıdır. Bunun yanında ülkenin kendi halkına bakmakta yetersiz olduğunu vurgulayıp müdahale edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Ancak kararda da görüldüğü üzere genel talep ile 2. madde 7. paragraf hatırlatılmıştır. Yine de bu görüşü savunanlar ülkede yaşananlardan ve dolaylı olarak çevreye yaşattıklarından kaynaklı olarak uluslararası barış ve güvenliğin tehlikede olduğunu belirtmişlerdir ve müdahalenin gerektiğini söylemişlerdir. Ancak kararın içeriğinde VII. bölüm altında herhangi bir karar alınmamıştır ve eski alınan kararlar hatırlatılmamıştır. Yani olayların her ne kadar uluslararası barış ve güvenliğe tehdit olduğu kabul edilmiş olsa da herhangi bir zorlayıcı tedbir kararı alınmamıştır.

⁷³ BMGK 2982. toplantı, S/PV.2982, syf. 41.

⁷⁴ Toplantının tam metni ve ülkelerin açıklamaları için bkz. BMGK 2982. toplantı, S/PV.2982.

iii. Libya

Libya, Tunus ve Mısır'dan sonra Arap Baharı olarak sürecinden etkilenmiştir ve Kaddafi yönetimine karşı ayaklanmıştır⁷⁵. Yönetim başta ayaklanmalara karşı barışçıl çözümler ile yaklaşırsa da bir kısım yönetimin düşmesi ve rejim değişikliği için zorlamaya başlayınca Kaddafi yönetimi de sert bir şekilde karşılık vermiştir⁷⁶. Bazı direnişçilerin silahlı çatışmayı da seçtiği bu ayaklanmalarda çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir ve bir çoğu da yerlerinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Direnişçilere karşı Kaddafi yönetimi tarafından yapılanlar BMGK tarafından kınama ile karşılanmış ve yönetime koruma sorumluluğu olduğu hatırlatılmıştır.⁷⁷

Günümüze diğerlerine nazaran daha yakın tarihte alınan Libya kararının dayanakları, benzeri olan olaylardan farklıdır. Her ne kadar olayın başlangıcı, uluslararası alanda devam etmekte olan bir sürecin devamlılığı ise de ülke içerisinde yaşananların uluslararası bir boyutu bulunmamaktadır.

1970 sayılı BMGK kararının içeriğine baktığımız zaman sivil halka karşı kullanılan şiddet ve güçten dolayı duyulan derin endişenin ilk sırada yer aldığını görüyoruz, devamında da sistematik hale gelmiş olan insan hakları ihlalleri kınanmış, ki bunun içerisinde barışçıl olan eylemlerin baskılanmasını ayrıca vurgulamışlar, sivillerin ölümlerine duydukları derin endişeyi dile getirmişler ve hükümetin üst düzeyinden sivil halka olan şiddet ve düşmanlığı açıkça reddetmişlerdir⁷⁸. Bu kararda diğerlerinden farklı olarak bir de 2006 yılında kurulmuş olan BM İnsan Hakları Komisyonu'na atıf yapılmıştır. BM İnsan Hakları Komisyonu'nun 25 Şubat 2011 tarihli kararını içeriğindekiyle beraber kabul etmişlerdir. Bu, BMGK'nin karar verme aşamasında olan değişikliklerden birisini göstermektedir. Şimdiye kadar insan hakları üzerine olan olayları kendisi inceleyip kınarken ve çözmeye çalışırken artık Birleşmiş Milletler bünyesinde bulunan İnsan Hakları Komisyonu BMGK'ye yardımcı konumunda olmuştur.

⁷⁵ Sak, Y. (2015), syf. 141.

⁷⁶ Bölme, M. S., Küçükkeleş, M., Özhan, T. & Ulutaş, U. (2011). İsyân, Müdahale ve Sonrası: Libya'da Dönüşüm Sancıları. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, syf. 21-23.

⁷⁷ Garwood-Gowers, A. (2013). The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm. University of New South Wales Law Journal, 36(2), syf. 602.

⁷⁸ BMGK 1970. karar, S/RES/1970, syf. 1.

Kararın devamında Libya otoritelerinin halkına karşı olan Koruma Yükümlüğü (Responsibility to Protect) hatırlatılmış ve medyanın özgürlüğü dahil olmak üzere toplanma ve ifade özgürlüğüne saygının altı ayrıca çizilmiştir⁷⁹. Diğer bir sebep olarak da ülkede bulunan yabancı uyruklular ve bu kişilerin Libya'daki haklarına karşı duyulan endişe gösterilmiştir. Sonuç olarak BMGK'nin birincil görevi olan uluslararası barışın ve güvenliğin korunmasının farkında olarak VII. bölüm altında karar almıştır⁸⁰. Bu karar alınırken her ne kadar olayın uluslararası boyutunu temsil eden Arap Baharı'ndan ve mülteci krizinden söz edilmiş olsa da kararın kendisinde bunlara atıfta bulunulmamıştır. Kararın içeriğinde, karar alınmasının sebebi genel olarak ülke yöneticilerinin halka uyguladığı güç ve şiddet gösterilmiş, bunun yanında barışçıl olarak toplanma ve eylem hakkından bahsedilmiştir. Uluslararası ilişkiler alanında gelişmekte olan "koruma yükümlüğü" de karara girmiştir. Kararın içerisinde uluslararası boyuta dayanak oluşturan tek kısım yabancı uyrukluların haklarıdır.

Şu özellikle belirtmelidir ki BMGK Libya müdahalesinden önce yapılan toplantıda Libya'nın durumundan önce Afrika'nın barış ve güvenliğinden kısaca bahsetmiş ve bundan sonra Libya'yı derinden inceleyeceklerini belirtmişlerdir⁸¹. Libya'ya başlarken Arap dünyası için kritik bir eşikte olduğu hatta yeniden bir tanımlanma ile karşı karşıya olduğu belirtilmiştir. Barış ve stabilite durumunun tehlikede olduğu bunun da o an için en önemli olduğu yerin Libya olduğu vurgulanmıştır⁸². Burada Libya'nın durumunu uluslararası yapan dayanak gösterilmektir. Libya'yı Arap dünyasının geneline bağlayarak oradaki durumun tüm dünyayı etkileyebileceği gösterilmiştir ki böylece BMGK'nin VII. bölümü kullanması için önünde bir engel kalmamıştır. Aksi durumda BMGK ülke içerisinde olan yoğun insan hakları ihallelerinin doğrudan çözücüsü durumunda kalacaktır ki BMGK'nin böyle bir iddiası bulunmamaktadır. Toplantının devamında Libya'daki vahşetin ve güç kullanımının devam ettiği belirtilmiş ve bunun sonucunda binden fazla kişinin öldürüldüğü söylenmiştir. Başkent sokakları ıssızlaşmış, insanlar hükümet veya karşı güçler tarafından vurulma korkusundan sokağa çıkamamakta olduğu vurgulanmış, dahası Kaddafi taraftarlarının yaralı karşıtları

⁷⁹ BMGK 1970. karar, S/RES/1970, syf. 2.

⁸⁰ BMGK 1970. karar, S/RES/1970, syf. 2.

⁸¹ BMGK 6490. toplantı, S/PV.6490, syf. 2.

⁸² BMGK 6490. toplantı, S/PV.6490, syf. 2.

öldürmek için hastaneye girdiği belirtilmiştir⁸³. Genel sekreter uluslararası toplumun ilk yükümlülüğünün sivillerin acilen korunması olduğunu vurgulamış ve ilk defa bir İnsan Hakları Konseyi üyesi ülkenin özel oturumun ana konusu olduğunu belirtmiştir.⁸⁴ Bunların yanında olayın uluslararası boyutta olduğunu bir diğer dayanağı da mülteci krizidir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Tunus'a ve Mısır'a düzenli olarak mülteci akışı olduğunu belirtmiştir⁸⁵. Bu toplantıda diğer örneklerinden farklı olarak toplantı hakkına da dikkat çekilmiştir. Libya temsilcisi Libyalıların demokrasi, gelişmek, özgürlük ve haklarını istediğini belirtmiş ve bunu da barışçıl bir eylemle göstermeye çalıştıklarını ancak karşılığında kendilerine ateş açıldığını söylemiştir.⁸⁶

Bu toplantıdan bir gün sonra da karar toplantısı yapılmıştır. Toplantıda Birleşik Krallık verilen kararın vahşetin ve baskının bitmesi, insan hakları ve uluslararası hukuka tam saygı, şiddetten de sorumlu olanların hesap vermesi talebi olduğunu belirtmiştir.⁸⁷ Güney Afrika Libya'daki sayısız sivilin ölümüne ve daha bilinmeyen bir çok vahşete sebep olan kötü gidişattan duyduğu endişeyi dile getirmiştir, Amerika Birleşik Devletleri de BMGK'nin ilk defa muazzam boyutlardaki insan hakları durumunu oybirliği ile Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne refere ettiğini belirtmiştir.⁸⁸ Bunların yanında Rusya, Çin, Fransa ve diğerleri de Libya'da olanlardan dolayı endişelerini belirtip özellikle kendi sivil halkına karşı silah kullanımını göz önüne getirip durdurulması gerektiğini belirtmiştir.

b. ÖZEL DURUMLAR

Özel durumları genelden ayıran temel nokta özgün durumlarından dolayı müdahale edilmiş olup genel bir gruplandırma yapılamamasıdır. Ülkeyi etkileyen terör faaliyetleri, ülke içi grupların çatışmaları her zaman müdahale edilmeyi gerektirecek durumlar değildir. Bunlar ülke içerisinde çözülmesi gereken, diğer ülkelerin müdahalesini

⁸³ BMGK 6490. toplantı, S/PV.6490, syf. 2.

⁸⁴ BMGK 6490. toplantı, S/PV.6490, syf. 3.

⁸⁵ BMGK 6490. toplantı, S/PV.6490, syf. 3.

⁸⁶ BMGK 6490. toplantı, S/PV.6490, syf. 4.

⁸⁷ BMGK 6491. toplantı, S/PV.6491, syf. 2.

⁸⁸ BMGK 6491. toplantı, S/PV.6491, syf. 3.

gerektirmeyecek konulardır. Ancak yine de olayların aşırıya kaçması ve ülkenin içerisinde düzeltilemeyecek durumda olması müdahale gerektirebilecektir.

i. Somali

Somali müdahalesi Eş-Şebab adlı terörist bir organizasyonun merkezi bir hükümet kuramamış olan Somali'yi devamlı olarak etkilemesi sonucunda ortaya çıkan insan hakları krizlerini ortadan kaldırmak, en azından hafifletmek ve bölgesel sakinliğin korunması için yapılmıştır. Eş-Şebab'ın kökleri 1960'lara kadar dayanmaktadır⁸⁹ ve bu örgüt El-Kaide ile olan derin bağları ile bilinmektedir.⁹⁰ Her ne kadar yüksek oranda insan ölümü olmuş olsa da esas sorun, genelde ülkenin güneyini etkilemiş olan yaygın açlıktır.⁹¹ Burada dikkat etmek gerekir ki esas sorun uluslararası bir kriz değildir, aksine bir ülkenin terör faaliyetlerinden ortaya çıkan sorunları kendi güçleri ile bertaraf edememesidir.

İlk olarak şunu belirtmek gerekir ki 733 sayılı BMGK kararında Konsey, başlangıçta Somali'nin kendisinde yaşanan insan hakları krizinin BMGK tarafından görülmesi isteğini belirtmiştir. Sonrasında Somali'deki hızlı bozulmaya dikkat çekmiş ve bunun yüksek oranda insan ölümlerine sebep olduğuna, bölgedeki sakinlik ve barışa olan sonuçlarının önemine vurgu yapmıştır. Devamında ise olayların devamlılığının uluslararası barış ve güvenliğe tehdit olacağı vurgulanmıştır, yani olayların henüz uluslararası boyuta geldiği kabul edilmemiştir⁹², yalnızca olayların çözülememesi durumunda olacakların farkındalığını anlatmış olmaktadır. BMGK sonraki paragraflarda bölgesel çözümlere vurgu yapmıştır ve VIII. bölümün gerekliliklerini göz önünde bulundurduğunu söylemiştir. Herhangi bir VII. bölüm bahsi geçmemiştir.

Karar paragraflarına geçildiğinde BMGK öncelikle BM Genel Sekreteri'nin Somali'nin durumu üzerine olan raporunu dikkate aldığını belirtmiştir ve ülkeyi saran olaylara olan endişelerini dile getirmiştir. Barışçıl, bölgesel, uygun bir çözüm olarak Genel

⁸⁹ Hansen, S. J. (2013). *Al-Shabaab in Somalia: The History and Ideology of a Militant Islamist Group*, 2005-2012. Oxford University Press, syf. 15.

⁹⁰ Hansen, S. J. (2013), syf. 2.

⁹¹ Charron, A. (2013). *UN Sanctions and Conflict: Responding to Peace and Security Threats*. London; New York: Routledge, syf. 46.

⁹² BMGK 733. karar, S/RES/733, syf. 55.

Sekreter'in, Birleşmiş Milletler'e insani yardım konusunda destek olması için gerekli adımları atmasını istemiştir. Yine bölgesel bir çözüm olarak Afrika Birliği ve Arap Ligi ile iş birliği yapılmasını istediğini belirtmiştir. Bunlar gösterir ki kararın geneli olayların barışçıl çözülmesi üzerinedir, yani askeri anlamda herhangi bir yaptırım bulunmamaktadır ve VII. bölüm yerine uygulanabilecek adımlar atılmıştır.

Diğer taraftan kararın beşinci paragrafında BMGK VII. bölümün altında hareket ettiğini belirterek Somali'deki barış ve sakinlik için silah ve diğer askeri ekipmanlar için tüm ve genel bir ambargo koymuştur⁹³. Bu demektir ki her ne kadar Somali'deki olayların boyutlarının uluslararasına çıktığı kabul edilmese de uluslararası barışın ve güvenliğin sağlanması ve korunması için müdahale edilmiştir. Somali'yi özel yapan burada verilmiş olan karardır. Normal şartlar altında düşünüldüğünde VII. bölüm bahsi için henüz erkendir ve yardım isteyen ülkenin kendisi olduğu kabul edildiği için genel bir ambargoya gerek duyulmadan çözülebilmelidir. Eğer ki bu ambargo terörist olduğu kabul edilmiş bir organizasyona silah satılmaması için konuldu ise, böyle bir organizasyona silah satışının her türlü durumda yasak olması gerektiği akla gelecektir. Silah ve askeri ekipman satışının sonucunda bölgesel barışın ve sakinlik zarar görecektir, insanlar yaşamlarını yitirecek ve başka insan hakları ihlalleri yaşanacaktır. Bunun yanında ülkenin kendisini korumak için ekipmanlara ihtiyacı olacaktır. Ancak verilen kararda yapılan ambargo uygulamasının amacı insani yardımın bölgeye daha rahat ulaştırılabilmesi olduğu göz önüne alındığında Somali'ye müdahalenin temel sebebinin uluslararası barışın ve güvenliğin korunması veya sağlanmasından ziyade yaşanan insan hakları krizinin ortadan kaldırılması olduğu düşünülebilir.

Bundan sonraki süreçte -yaklaşık bir buçuk ay sonra- Somali üzerine verilen 746 sayılı BMGK kararında, BMGK Somali'de Birleşmiş Milletler gözetiminde 733 sayılı BMGK kararından sonra barış antlaşması yapılmış olmasına karşın bunun uygulanmaması sonrası olayların uluslararası tehdit boyutunda olduğuna karar vermiştir⁹⁴. Bundan dolayı Somali halkının gerekli yardımı alamadığını vurgulamıştır. Bunların yanında bir önceki kararda olduğu gibi bunda da BMGK, çatışmalardan kaynaklı olarak insanların acı çekmesinden dolayı endişeli olduklarını ve ciddi anlamda rahatsız olduklarını dile getirmiştir. Ancak olayların boyutu değişmiş olmasına rağmen BMGK bir önceki

⁹³ BMGK 733. karar, S/RES/733, syf. 55.

⁹⁴ BMGK 746. karar, S/RES/746, syf. 56.

kararda vermiş olduğu ambargo kararını hatırlatmamış, yerine getirilmesi için takip edilmesi gerekliliğine dair bir şey belirtmemiş veya getirildiğini söylememiştir. Bu kararda olayların uluslararası boyuta sıçaradığı kabul edilse de zorlayıcı tedbir kararı alınmamıştır. Halbuki Irak – Kuveyt savaşında verilen kararda Irak’a karşı verilen silah ambargosunun uygulanması için konu ile ilgili verilen kararlarda ambargo düzenli olarak takip edilmiştir. Uygulanması için her seferinde tekrar tekrar çağrı yapılmıştır⁹⁵.

746 sayılı BMGK kararının alınması sürecindeki 3060. BMGK toplantısında Nijeryalı Afrika Birliği temsilcisi Somali’deki durumu anlattıktan sonra bunun sorumluları olarak kabilelerin çatışmalarını ve siyasetçilerle askeri elitlerin çatışmasını göstermiştir⁹⁶. Bununla birlikte Birleşmiş Milletleri’nin ateşkes antlaşmalarının takibatını yapması için askeri bir gözlemci görevlendirilmesini talep etmiştir⁹⁷. Bunları ayrıca belirtmek istememizin sebebi, olayın Afrika Birliği gözünde yerel olduğunu göstermek içindir. Her ne kadar BMGK bu toplantı sonrası verdiği kararda durumu uluslararası barışı ve güvenliği tehdit ediyor şeklinde tanımlasa da Afrika Birliği içerisinde görüntü o şekilde olmayabilir.

ii. Ruanda

Ruanda’da Somali’de olduğu gibi olayların yaşanmasının sebebi tam anlamı ile ülke dışı güçler değildir. Ülke içerisinde bulunan iki farklı grubun birbiri üzerinde etkin olmak isteğinden kaynaklı olarak çıkan çatışmalardır. Hutu ve Tutsi olarak adlandırılan gruplar arasındaki kutuplaşmalar sömürgecilik zamanlardan kalmaktadır⁹⁸. Bu kutuplaşma daha sonra Tutsilerin Hutu hükümetini indirmeye çalışması ile devlet düşmanı sayılmalarına kadar gitmiştir ve sonuç olarak 100binlerce Tutsi ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır⁹⁹. Ülkenin kendi tarihinde süregelen bu durum ara ara iç savaşlara sebep olmuştur ve bundan dolayı ölümler olmuştur. Örneğin 1959 yılında

⁹⁵ Ayrıntılar için bkz. İlk olarak BMGK 660. karar, S/RES/660; sonra BMGK 661. karar, S/RES/661. Devamı için bu kararlara atıf yapılmış kararları inceleyebilirsiniz.

⁹⁶ BMGK 3060. toplantı, S/PV.3060, syf. 11.

⁹⁷ BMGK 3060. toplantı, S/PV.3060, syf. 12.

⁹⁸ Newbury, C. (1998). Ethnicity and the Politics of History in Rwanda. *Africa Today*, 45(1), syf. 15.

⁹⁹ Newbury, C. (1998), syf. 7.

Belçika tarafından desteklenen yönetime karşı çıkan ayaklanmada 20bin kişi öldürülmüştür¹⁰⁰.

Ancak her ne kadar Ruanda'daki olaylar eskiye dayansa da BMGK'nin gündemine girmesi 3183. toplantı ve 812. karar ile olmaktadır¹⁰¹. Yapılan toplantıda ilk olarak Ruanda'dan gelen temsilci ülkesindeki durumu açıklarken ülkesinde var olan acımasız savaşın 1 Ekim 1990 yılından beri devam ettiğini belirtmiştir ve bu savaşın Afrika'nın Büyük Göller Bölgesi'nin barış ve güvenliğini tehlikeye attığını vurgulamıştır¹⁰². Bölgedeki diğer ülkelerin yardımlarına ve Afrika Birliği'nin yardımına rağmen ülkedeki sorunun çözülmediğini ve ciddi miktarlarda insan kaybı ve maddi kayıplar olduğunu belirtmiş, ülkenin umudunu Aruşa, Tanzanya'da yapılan barış görüşmelerine bağladığını söylemiştir. Ülkedeki insan hakları ihlallerini anlatırken önce sayısız insanların öldürüldüğünü ve sakat bırakıldığını söylemiş, devamında da binlercesinin göçe zorlanıp sonunda öldüğünü vurgulamış, bunun haricinde 1 milyon kişinin göç ettiğini belirtmiştir. İstek olarak da bu göç edenlerin savaş olmayan bir bölgeye göçüne yardım edilmesi ve ateşkesin uygulandığının takibi için uluslararası askeri güç yardımı talep etmiştir¹⁰³. Bu noktalar ışığında yapılan konuşmalarda olayın bölgesel olduğu belirtilmiş ve çözümlerin de aynı şekilde yerel olarak yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Aynı toplantı sonucunda oy birliği ile alınan karar incelendiğinde bölgesel çözümlerin uygulandığı görülmektedir. Uganda ve Ruanda'nın birlikte yapmış olduğu sınıra konulacak barış gücü isteğini dikkate aldıklarını belirtmişler, Ruanda'daki çatışmaların sonuçlarının uluslararası barış ve güvenliğe etkilerinden ciddi endişe duyduklarını belirtmişlerdir¹⁰⁴. Buradan da anlaşılacağı üzere henüz olayların uluslararası boyuta ulaştığı kabul edilmemektedir. Devamı olarak da VII. bölüm altında alınan herhangi bir karar bulunmamaktadır. Yalnızca çatışmaların, bunlardan dolayı ortaya çıkan mülteci krizinin ve sivil halka olan tehdidinin farkında olduklarını belirtmişlerdir. Bununla beraber Ruanda'daki çatışmaların durması için tarafların Aruşa'da imzalamış oldukları antlaşma çerçevesinde politik müzakerelerin gerekliliğini vurgulamışlardır. Vurgu

¹⁰⁰ Hehir, A. (2013). Humanitarian Intervention: an Introduction. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York, NY: Palgrave Macmillan, syf. 200.

¹⁰¹ BMGK 3183. toplantı, S/PV.3183; BMGK 812. karar, S/RES/812.

¹⁰² BMGK 3183. toplantı, S/PV.3183, syf. 6.

¹⁰³ BMGK 3183. toplantı, S/PV.3183, syf. 7.

¹⁰⁴ BMGK 812. karar, S/RES/812, syf. 1.

yaptıkları noktaların çözülmesi ile ilgili olarak vermiş oldukları kararın maddelerinde insani yardımların ulaşımı ve göç edenlerin geriye dönebilmesi için imzalanan antlaşmaya uyulması çağrısı yapılmış, Genel Sekreteri Ruanda'daki barış sürecini izlemesi için görevlendirmiştir.¹⁰⁵

Barışçıl çözüm, barış gücünün oluşturulup olaya müdahil olmasına rağmen işe yaramamıştır ve bu süre içerisinde insan ölümleri artmış, barış gücünde bulunan Belçikalı on asker korumakla yükümlü oldukları dönemin başbakanı ile beraber katledilmiştir¹⁰⁶. Bu süreç içerisinde 846. BMGK kararında Ruanda'daki çatışmaların önlenememesinin uluslararası barış ve güvenliği kötü etkileyeceğinin üzerine basılmış, Aruşa'daki görüşmelere dikkat çekilmiş, barış gücünün kurulmasına karar verilmiştir¹⁰⁷. 868. kararda Birleşmiş Milletler operasyonları ile ilgilenen kişilere karşı olan gün geçtikçe artan güç kullanımı kınanmış, Birleşmiş Milletler'in güçleri ve personellerinin güvenliğinden emin olunması için ülkeler işbirliğine davet edilmiş, BMGK tarafından onay verilmiş bir operasyona karşı olan tavırlara gerekirse uygun bir şekilde karşılık verebileceği belirtilmiş, ev sahibi ülkenin de koruma anlamında desteğinde uygun adımları atması gerekliliği vurgulanmış aksi takdirde ne şekilde adım atılacağına ayrıca görüşüleceği bildirilmiştir¹⁰⁸.

Ruanda'da yaşanan olaylar zaman geçtikçe ciddileşmekte iken, Birleşmiş Milletler kuvvetlerine dahi saldırıların yapıyor olması karar alınmasında etkili olmuştur. Buna rağmen olayların uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi olduğuna dair herhangi bir yorumda bulunulmamış, kararlarda da VII. bölüm altında hareket edilmemiştir.

891. kararda geçmiş kararlar hatırlatılarak barış gücünün görev süresi uzatılmış ve görevlendirilmesine dair açıklamalarda bulunulmuş¹⁰⁹, Ruanda'nın genel durumunun bahsi geçmemiştir. 893. kararda bir öncekinden farklı olarak Ruanda'daki şiddet olaylarını ve Burundi'de yaşananların Ruanda için doğuracağı sonuçları endişe ile not ettiklerini bildirmişlerdir, bununla beraber de tarafların barışa uyma konusunda hassasiyet göstermelerini istediklerini vurgulayarak bildirmişlerdir.¹¹⁰ Bunun yanında

¹⁰⁵ BMGK 812. karar, S/RES/812, syf. 2.

¹⁰⁶ Hehir, A. (2013), syf. 207.

¹⁰⁷ BMGK 846. karar, S/RES/846, syf. 1-2.

¹⁰⁸ BMGK 868. karar, S/RES/868, syf. 1-2.

¹⁰⁹ BMGK 891. karar, S/RES/891, syf. 1.

¹¹⁰ BMGK 893. karar, S/RES/893, syf. 1-2.

BMGK üye ülkelerin, Birleşmiş Milletler'in kurumlarının, diğer STK'lerin sağlamış olduğu insani ve diğer yardımları överek diğerlerinden de aynısını beklediğini ifade etmiştir. Özellikle, 872. kararda Afrika Birliği'ni, alınan kararların uygulanması için yapmış olduğu destekten dolayı övmüştür. 909. kararda BMGK barış gücünün yapmış olduğu desteği takdirle karşılarsa da aynı kararda ülkedeki güvenliğin gidişatındaki kötüleşmeyi özellikle de Kigali'dekini endişe ile takip ettiklerini bildirmişlerdir. Bunun yanında insani ve tıbbi sorunlardaki gidişattan dolayı duydukları endişeyi ayrıca dile getirmişlerdir.¹¹¹ Fakat bunlarla ilgili olarak herhangi bir yaptırım kararı verilmemiştir. BMGK ilk alınan kararın üzerinden yaklaşık 13 ay geçmiş olmasına rağmen ve aynı şekilde gidişattan dolayı duydukları endişeyi devamlı olarak dile getirmelerine rağmen olayı "uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmektedir" olarak nitelendirmemiştir. Bu süreçte BMGK kararlarında ülkeleri göreve çağırılmamıştır, herhangi bir zorlayıcı tedbir kararı almamıştır. 909. karardan bir gün sonra Ruanda ve Burundi başkanları öldürülmüştür. Bunu, bir öncekinden 16 gün sonra aldıkları 912. kararda, duydukları şoku dile getirerek belirtmişlerdir.¹¹² Aynı kararda, ateşkesin uygulanmamasından duydukları derin üzüntüyü dile getirmişler ve diğer bütün kararlarda olduğu gibi BM Genel Sekreteri'nin raporunu göz önünde bulundurduklarını belirtmişlerdir. Ruanda'daki kadın ve çocuklar dahil binlerce masumun ölümünden, Ruandalıların barış gücünün altına sığınan mülteciler de dahil olmak üzere büyük bölümünün yer değiştirmek zorunda kalmasından ve çevre ülkelerdeki mülteci sayısının artışıdan dolayı dehşete düştüklerini belirtmişlerdir.¹¹³ 912. kararın devamında tekrar Kigali'de sürmekte olan olaylardan endişe duyduklarını belirtip, kınamışlardır. Ayrıca barış gücüne ve Birleşmiş Milletler personeline karşı yapılan saldırıları kınamış ve ilgili herkesi vahşeti durdurmaya ve uluslararası insancıl hukuka uygun harekete çağırmıştır.¹¹⁴ Yine herhangi bir uluslararası barış ve güvenlik bahsi ile VII. bölüm bahsi geçmemiştir.

Bundan yaklaşık 1 ay sonra alınan 918 sayılı karar, Ruanda üzerine verilen kararların dönüm noktasını oluşturmaktadır. Bu zamana kadar gelen sorunların çözülememesinden kaynaklı olarak ilk defa, 812. karardan yaklaşık 13 ay sonra BMGK, bir önceki

¹¹¹ BMGK 909. karar, S/RES/909, syf. 1-2.

¹¹² BMGK 912. karar, S/RES/912, syf. 1.

¹¹³ BMGK 912. karar, S/RES/912, syf. 2.

¹¹⁴ BMGK 912. karar, S/RES/912, syf. 2.

kararında belirttiği Ruanda'nın durumunun tekrar üzerinden geçerek çatışmaların sonucundaki acılardan rahatsız olduğunu belirtmiş ve olayların uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini bildirmiştir¹¹⁵. Bunun üzerine kararın B kısmında VII. bölüm altında hareket edildiği belirtilerek Ruanda'ya herhangi bir şekilde silah, askeri ekipman satışını yasaklamıştır. Böylece olayların ülke içerisinde barışçıl çözülemeyeceği kabul edilmiş ve diğer ülkeler ile iş birliğinin yapılması kararlaştırılmıştır.

Yaşam hakkı devletler tarafından korunması gereken temel insan haklarından¹¹⁶. BM Şartı'nın önsözünde temel insan haklarının korunmasından söz edilmiştir. Fakat diğer taraftan Ruanda'da olan insan kıyımı ilk zamanlarda sayıca fazla olmadığı ve iç savaşta ölen kişi sayısı yeterli rakamlara ulaşmadığı için soykırım kategorisine girmemiştir. Bunun sonucu olarak da barış gücü olarak bulunmuş olsa da Birleşmiş Milletlerin zorlayıcı tedbirler ile müdahalesi gecikmiştir. Gecikmenin sebebi ise müdahale için gerekli görülen şartlardan birisinin yani olayın soykırım olarak kabul edilmesinin beklenmesidir -olayın uluslararası barış ve güvenliği tehdit eder boyuta gelmiş olması için insan hakları ihlallerinin sistematik bir hale gelmesi gerekmekte idi-.

Genel ve özel olarak ayrı ayrı incelediğimiz olaylara baktığımız zaman hem benzer hem de farklı yanları olduklarını görmekteyiz. Benzer yanlara baktığımızda ilk olarak şunu görüyoruz, ülkeler hakkında yazılmış olan raporlar karar metinlerine girmektedir. Bu raporlar Birleşmiş Milletler'in kendi görevlendirmiş olduğu kişiler tarafından hazırlanabileceği gibi sivil toplum kuruluşlarının veya uluslararası kuruluşların çalışmaları da olabilmektedir. Sonuç olarak ön çalışmaların yapılması, ne şekilde harekete geçilebileceğinin bilinmesi, esas sorunun nerelerde olduğu ve de neyin sebep olduğunun bilinmesi BMGK'nin VII. bölümü kullanarak harekete geçmesini kolaylaştırmaktadır. Doğrudan ciddi bir araştırma yapılmasına gerek olmayan müdahaleler genelde ülkelerin diğer ülkelere karşı olan saldırgan hareketlerinin sonucu olan müdahalelerdir. Ancak henüz bölgesellikten tam anlamı ile çıkmamış, müdahalenin ülkenin iç işlerine karışılması anlamına gelen durumlarda ayrıntılı çalışmalar gerekmektedir. Bu şekilde araştırarak yapılacak müdahaleler daha yaygın olarak olumlanacaktır. Libya müdahalesine bakıldığında BM İnsan Hakları Konseyi'nin

¹¹⁵ BMGK 918. karar, S/RES/918, syf. 5.

¹¹⁶ Tomuschat, C., Lagrange, E., & Oeter, S. (2010). The Right to Life. Martinus Nijhoff Publishers, syf. 128.

kararına atf yapıldığı görülmektedir¹¹⁷. Bundan sonra da insan hakları krizleri ile ilgili karar alınması gerektiğinde BM İnsan Hakları Konseyi başvurulacak temel kuruluşlardan birisi halini alacaktır.

Diğer bir benzer nokta ise olayın uluslararası boyuta ulaşmış olduğunun kabulüdür¹¹⁸ veyahut olayın devamlılığın uluslararası boyutta bir etki oluşturacağına düşünülmesidir. Bunlardan herhangi birisi belirtilmeden herhangi bir şekilde müdahalede bulunulmamaktadır. Ancak tavsiyelerde bulunulabilir veya uluslararası organizasyonların yardım için görev almaları istenebilir. Hiç bir şekilde BMGK'nin asli görevi olan "uluslararası barışın ve güvenliğin korunması ve sağlanması" kapsamında zorlayıcı tedbir uygulanmayacaktır. Hatta Irak savaşı bittikten sonra insan hakları krizinin çözülmesi için alınan kararda uluslararası barış ve güvenlik tehdidi kabul edilmiş olmasına rağmen karşıt görüşlerin de yer almasından dolayı harekete geçirilecek bir zorlayıcı tedbir kararı alınmamıştır.

Benzer noktalardan bir diğeri ise amaçlar hepsinde insanidir, insan onurunun ve insan haklarının korunması hedeflenmektedir. Ülkelerin ya da Birleşmiş Milletler'in kendisinin bu müdahalelerden bir kazancı olmamaktadır –en azından beklenti bu yöndedir, Irak müdahalesinde ve Kosova müdahalesinde aksi yönde görüş beyan edenler de vardır¹¹⁹-. Aksine müdahale edilebilmesi için ülkelerin asker göndermesi, elçi görevlendirmesi, maddi yardım etmesi gibi pozitif anlamda harekete geçmesi gerekmektedir ki bunun sonucunda asker veya para kaybı yaşanabilmektedir.

Farklılığa baktığımız zaman gördüğümüz esas durum olayların bölgesel kalması veya uluslararası çapta etkili olması şeklindedir. Somali ve Ruanda örneklerinde insan hakları sistematik bir şekilde ihlal edilse de olaylara sebep olanlar ve olaydan etkilenenler herhangi bir şekilde uluslararası nitelikte değildir. Tamamen kendi ülkelerinin içlerinde yaşanan sorunlardır. Genel durumlarda bahsettiğimiz Yugoslavya örneğine bakıldığında müdahale için Yugoslavya'nın parçalanmasının beklendiği görülecektir ki olaylar bundan sonra ülkelerarası olarak adlandırılmaya başlanmış ve müdahalenin meşru

¹¹⁷ BMGK 1970. karar, S/RES/1970, syf. 1; atf yapılan karar için bkz. BMİHK, A/HRC/RES/S-15/1, 25 Şubat 2011.

¹¹⁸ Mahapatra, D. A. (2016). The Mandate and the (In)Effectiveness of the United Nations Security Council and International Peace and Security: The Contexts of Syria and Mali. *Geopolitics*, 21(1), syf. 48.

¹¹⁹ Keskin, F. (2006). İnsancıl Müdahale: 1999 Kosova ve 2003 Irak Sonrası Durum. *Uluslararası İlişkiler*, 3(12), syf. 59.

olacağına karar verilmiştir. Somali ve Ruanda'daki müdahalelerin amacı uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve sağlanmasından ziyade, ülkenin kendi kendisine yetmemesinden kaynaklı olan sistematik insan hakları ihlallerinin çözülmesine yardımcı olunması olarak görülmektedir.

Görüldüğü üzere benzerlikler tanımda açıklamaya çalıştığımız noktalardan oluşmaktadır. Bundan dolayı belli kuralların olması beklenebilir ancak olayların tam anlamı ile açıklanması şu an için mümkün değildir. İçtihatların genişlemesi ile kurallar ortaya çıkmaya devam etmektedir veya var olanlar değişebilmektedir.

3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ KARARI OLMADAN YAPILAN İNSANCIL MÜDAHALELER

Birleşmiş Milletler uluslararası arenada kapsadığı alan ve üye sayısı itibari ile en kapsamlı kurumdur¹²⁰. II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan sistemin korunmasından ve devamlılığının sağlanmasından sistem kurulduğu andan itibaren sorumludur. Ülkelerin iç işlerine karışma hakkına hukuki olarak sahip olan tek kurumdur. Fakat dünya düzenin devamlılığı yalnızca Birleşmiş Milletler tarafından sağlanmamaktır. Birleşmiş Milletler'in yetersiz olduğu, müdahalesinin sebepsiz olduğu durumlarda ülkeler bireysel veya toplu olarak insani amaçlarla diğer ülkelere müdahale edebilmektedirler. Sistemin yok olmasındansa var olanın devamlılığı için uğraşmaktadır. Bu durumda yapılacak olan müdahaleyi hukuki hale getirebilecek olan aşama atlanmış olacaktır. Fakat yapılması gereken ancak yapılmayan bir müdahale yapılmış olacaktır. Bu durumda müdahale hukuki olmasa da insanların/devletlerin gözünde meşru olabilecektir. Müdahale edilmemesi var olan sistemin işlemediği ve bozulabileceğini göstereceği için, yapılan müdahale olabildiğince meşru hale getirilip sistemin devamlılığı için mücadele edilmektedir. Amaç insan haklarının korunması veya uluslararası barış ve güvenliğin korunması olsa da yapılan müdahale sonuç olarak kurulu olan düzenin devamlılığını sağlayacak ve yeni arayışlara kapalı olmaya sebep olacaktır.

Parça parça dağılan Yugoslavya'dan ayrılan bölgelerden birisi Hırvatistan'dır¹²¹. Kosova'dan daha önce ayrılmış olan Hırvatistan'daki savaşta yüzlerce şehir yerle bir olmuştur ve 10binlerce insan yaşamını yitirmiştir¹²². Parçalanması bu şekilde hararetili geçen Yugoslavya'nın Kosova'ya da aynı şekilde müdahale etmesi kaçınılmazdır. Dahası dini anlamdaki farklılık, tarihte var olan kutuplaşma, Kosova'ya yapılan müdahaleleri daha da sert bir hale getirmiştir. 1990'larda Kosova'nın bağımsızlaşma sürecinde yaşadıkları Birleşmiş Milletler'in de dikkatini çekmiştir. Başlangıçta iç mesele olarak görülen konu daha sonra BMGK toplantılarında gündeme gelmiştir.

¹²⁰ Özülük, E. (2008). Uluslararası İlişkilerde Meşruiyet ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Meşruiyet Krizi. *Review of International Law and Politics*, 14(1), syf. 2.

¹²¹ Oeter, S. (2007), syf. 463.

¹²² Oeter, S. (2007), syf. 467.

Gündeme gelen tartışmaların önemli bir noktası hangi noktada üçüncü bir partinin askeri müdahalede bulunabileceğidir¹²³.

Kosova müdahalesi BMGK kararının varlığı açısından tartışmaya açıktır. Çünkü BMGK'nin vermiş olduğu 1160 sayılı kararda VII. bölüm bahsi ile zorunlu tedbir uygulanması kararı alınmıştır.¹²⁴ BMGK'nin Kosova üzerine vermiş olduğu 1160 sayılı kararda VII. bölüm altında hareket edilmiş ise¹²⁵ de kararın verilmiş olduğu toplantıda Rusya¹²⁶ ve Çin¹²⁷ Kosova'nın durumunu Yugoslavlaya'nın iç işleri ile alakalı olduğunu belirtmiş ve uluslararası barışın ve güvenliğin tehdit altında olmadığını vurgulamışlardır. Bu iki ülkenin veto haklarının var olduğu düşünüldüğünde çıkan 1160 sayılı karar, meşruiyet problemi içermektedir. Çünkü alınan zorlayıcı tedbirlerin uygulanması bu durumda ülkenin iç işlerine müdahale anlamına gelecektir ki bu da BM Sözleşmesi 2. madde 7. paragrafına aykırı hareket edilmiş demektir. Bunun yanında kararın içeriğinde de uluslararası barış ve güvenlik tehdidi bahsi geçmemektedir, üye ülkelerin Yugoslavya'nın bölgesel bütünlüğüne ve bağımsızlığına olan bağlılığı vurgulanmıştır.¹²⁸ Fakat alınan zorlayıcı tedbirlerin uygulanmasının amacı yalnızca "uluslararası barış ve güvenliğin korunması" olduğu BM Şartı'nın VII. bölümünün başlığında "barışın tehdidi, bozulması ve saldırı eylemi durumunda alınacak önlemler" denilerek belirtilmiştir. Bunun yanında VII. bölümün uygulandığı diğer kararlarda daima uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi bahsi daima bulunmuştur. Ayrıca, Mısır da aynı toplantıda müdahalenin izinsiz olduğunu ifade etmiştir¹²⁹. Ancak Mısır karar toplantısında yalnızca konuşmacı olarak bulunmuştur ve dönemin BMGK üyeleri arasında yer almamaktadır. Bundan dolayı görüşü kararda karşıt görüş olarak yer almamaktadır.

Uluslararası Bağımsız Kosova Komisyonu Kosova müdahalesi için "hukuki değil ancak meşru"¹³⁰ demiştir. Yazının devamında müdahalenin hukuki olmamasının sebebi olarak BMGK'den müdahale öncesi karar çıkmamasını göstermiştir. Karar çıkması da

¹²³ Oeter, S. (2007), syf. 460.

¹²⁴ bkz. BMGK 1160. karar, S/RES/1160.

¹²⁵ Ayrıntılar için bkz. BMGK 1160. karar, S/RES/1160.

¹²⁶ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 10.

¹²⁷ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 11.

¹²⁸ BMGK 1160. karar, S/RES/1160, syf. 1.

¹²⁹ Charron, A. (2013), syf. 68.

¹³⁰ The Independent International Commission on Kosovo (2000). The Kosovo Report: Conflict, International Response, Lessons Learned. Oxford University Press, syf. 4.

mümkün değildi çünkü sınır güvenliği ihlali, halkların kaderini tayin hakkı, işkence ve kötü muamele görmeme hakları zorlayıcı tedbir alınmasına sebep olan uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi için tam manası ile sebep oluşturmamaktadır, daha doğrusu o zamana kadar tek başlarına insancıl müdahale için gerekçe olamamışlardır. Bu durumda bahsi geçen hakların korunması Birleşmiş Milletler'in zaruri bir görevi olarak görülmeyecektir. Bu ve benzeri hakların sistematik ihallerinin uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi olarak kabulü zaman almıştır ancak hala daha temel insan haklarının veya Birleşmiş Milletler Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi¹³¹,nde geçen diğer benzer hakların korunması net bir şekilde BMGK'nin yetki alanına açıkça dahil edilmemiştir. BMGK yalnızca uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi durumunda BM Şartı'nın kendisine verdiği yetki ile VII. bölümü altında yani "barışın tehdidi, bozulması ve saldırı durumunda alınacak önlemler" altında zorlayıcı tedbir kararı alıp müdahil olabilmektedir. BM Şartı'ndaki muğlaklık her durumda farklı uygulamalara sebebiyet vermektedir. Kosova'da yaşananlar çoğu ülke için uluslararası barış ve güvenliğin tehdit altında olduğunu anlamına gelse de Rusya, Çin ve Mısır için bu anlama gelmemiştir. Bu durumda tam anlamı ile BMGK kararı çıkmış olmasa da BM Şartı'nın önsözünde yer alan insan ve insanlığın korunması gereği hareket edilmesi gerekmektedir, aksi takdirde Somali'de yaşananların tekrar yaşanması yani bir manada BM Şartı'nın varlık amacının yerine getirilememesi kaçınılmazdı.

1160 sayılı kararda müdahale onayı verilmeden önce Sırp polis güçlerinin sivillere ve barışçıl eylemcilere karşı aşırı güç kullanımı, dış destekli terörist organizasyonlar ve aktiviteleri kınanmış ve Kosovalı Arnavutların temsilcisinin şiddete karşı olmasına vurgu yapılmıştır¹³². Kararın alınmış olduğu toplantıda Çin ve Rusya dahil olmak üzere bütün ülkeler Kosova'da yaşananlardan endişe duyduklarını belirtmiştir. Yaşananlardan bahsederken de insan ölümleri, kan akması, terörist faaliyetler (özellikle ayrılıkçı olanlar) önemli yer tutmaktadır. Rusya kararda uluslararası barışın ve güvenliğin tehdit altında olduğunun kabul edilmeden müdahale edilmesini özel olarak belirtmiştir¹³³. Müdahale edilmesinin kabulünün kendileri için çok zor olduğunu ancak, ambargo kararındaki amacın, oradaki ülke ve kişilerin cezalandırılması olmadığını söylemiş,

¹³¹ Bundan sonra MSHS olarak kısaltılacaktır.

¹³² BMGK 1160. karar, S/RES/1160, syf. 1.

¹³³ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 10.

sadece tansiyonun daha fazla artmasını engellemek olduğunu, dış terörün önüne engel koymak olduğunu söylemiştir¹³⁴. Çin ise doğrudan Kosova'nın Yugoslavya'nın iç bölgesi olduğunu ve Kosova sorununun temelde Yugoslavya'nın sorunu olduğunu belirtmiştir¹³⁵. Etnik sorunların karmaşık ve hassas olduğunu kabul edip haklarının korunmasının gerekliliğini belirtmiş fakat ayrılıkçı uçların önlenmesinin de önemli olduğunu savunmuştur. Devamında da bir çok ülkede birden fazla etnik grubun yaşadığını belirtip BMGK'nin ülkenin çağrısı olmadan müdahale etmesi durumunda kötü bir örnek oluşturacağını söylemiş ve BMGK'nin bu tarz sorunlara yaklaşırken dikkatli olması gerektiğini söylemiştir¹³⁶.

1990'ların başlarında BMGK harici ülkeler de Kosova'nın bu durumunu farkındaydı¹³⁷. Ancak bu farkındalık müdahale için yeterli sebeplerin varlığını karşılamıyordu. Çünkü müdahale için gerekli sebepler uluslararası barışın ve güvenliğin tehdididir. Fakat uluslararası barış ve güvenliğe nelerin tehdit oluşturduğuna dair kurallar tam olarak belli değildir. İnsan haklarının açık bir şekilde ihlal ediliyor oluşu, konu iç işleri ile alakalı olduktan sonra müdahale için tek başına yeterli bir sebep olmamaktadır. Ancak durumun ciddiyeti BMGK'deki ülkelerce kabul edilirse ve durum eğer ki uluslararası boyuta ulaştı ise müdahale edilebilmektedir.

Ayrıca Kosova müdahalesi yapılan müdahalenin insancıl olup olmaması açısından da tartışılmıştır. Kosova'ya yapılan müdahale çeşitli ülkelerce NATO'nun yeniden şekillendirilmesi olarak nitelendirilmiştir.¹³⁸ Bu da yapılan müdahalenin meşruiyetine gölge düşüren başka bir nokta olmuştur.

BMGK'nin uluslararası barışı ve güvenliği sağlamada veya devam ettirmede kullandığı farklı yöntemler bulunmaktadır ve bunlardan birisi sınırların çizilmesidir.¹³⁹ Buna örnek olarak gösterilebilecek olan Kosova müdahalesi, yani Kosova'nın Yugoslavya'dan ayrılıp yeni sınırının çizilmesi, temelde MSHS'nin 1. maddesine yani "halkların kendi kaderlerini tayin hakkına" dayanmaktadır. Burada Kosova'nın ayrı bir ülke olduğu

¹³⁴ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 11.

¹³⁵ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 11.

¹³⁶ BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868, syf. 11-12.

¹³⁷ The Independent International Commission on Kosovo (2000), syf. 1.

¹³⁸ Keskin, F. (2006). İnsancıl Müdahale: 1999 Kosova ve 2003 Irak Sonrası Durum. Uluslararası

İlişkiler, 3(12), syf. 59.

¹³⁹ Hilpold, P. (Ed.). (2012). Kosovo and International Law : the ICJ Advisory Opinion of 22 July 2010, syf. 182.

kabulünden sonra Yugoslavya'nın yaptığı müdahalelerin tamamı uluslararası boyutta olduğu için her ne kadar Rusya ve Çin olayın boyutunun uluslararası barış ve güvenliği tehdit edecek kadar olduğunu kabul etmese de müdahale edilebilmiştir.

4. MÜDAHALE EDİLMEYEN ANCAK İNSAN HAKLARI İHLALLERİNİN KABUL EDİLDİĞİ DURUMLAR VE MÜDAHALE EDİLMEME SEBEPLERİ

Birleşmiş Milletler'e üye ülke sayısı düzenli olarak arttı ve BM kendisini geliştirdi ancak BMGK buna ayak uyduramadı¹⁴⁰. BM İnsan Hakları Konseyi aracılığı ile insan hakları ihlallerini daha yakından inceleyebilir hale gelmiştir. Bu incelemeler dahilinde yoğun insan hakları ihlallerinin yaşandığı yerler tespit edilmiştir. Düzenli olarak buralar üzerine çözümler üretilmekte ve kararlar alınmaktadır ancak bu konular BMGK'de ele alınmamaktadır. BMGK'de gündeme gelse dahi herhangi bir insancıl müdahale anlamında yaptırım zorunlu uygulanmamıştır.

a. İnsancıl Müdahale Şartlarının Muğlaklığı

Müdahale edilmeme sebeplerine baktığımız zaman, ilk olarak BMGK'nin müdahalesi için gerekli şartların muğlaklığı ve bir kısım şartlar belli olsa da bu şartların sağlanıp sağlanmadığı konusundaki belirsizlik ile karşılaşmaktadır. Özellikle bir olayın uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturup oluşturmadığı olay özeline bırakılmıştır. Her olayda ayrı ayrı inceleme yapılmakta ve dayanaklar ortaya konulmaktadır. Bu durum özel durumlar altında incelediğimiz Ruanda'da ciddi anlamda insan hakları sorunu olduğu ülkelere kabul edilmesine rağmen müdahale edilmesinin uzun zaman almasına sebep olmuştur. Aynı şekilde Somali olayında da uluslararası barış ve güvenliğe tehdit altında olduğu kabul edilip VII. bölüm altında hareket edilmesi 14 ay kadar sürmüştür. Kosova'daki olayların uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğu kabul edilememiş, iç sorun olarak müdahale edilmek durumunda kalmıştır. Olayların ülke içerisinde kalmış olması normal şartlar altında, BM Şartı'nın 2. madde 7. paragraf gereği herhangi bir şekilde müdahaleyi imkansız kılmaktadır. Basitçe açıklamak gerekirse, daha geniş ve belirsiz istisnalar, kuralın daha güçsüz, yaptırım gücünün daha hafif olmasına sebep olmaktadır¹⁴¹. Yani "uluslararası barış ve güvenliğe"

¹⁴⁰ United Kingdom: The United Kingdom is a Long-standing and Firm Supporter of the Need For Reform of the UN Security Council. (2016). Mena Report.

¹⁴¹ Brunnee, J., & Toope, S. J. (2010). Legitimacy and legality in International Law: an Interactional account. Cambridge; New York: Cambridge University Press, syf. 273.

tehdidi” müdahale için yeterli bir sebep iken bu sebebin ortada var olup olmadığındaki belirsizlik müdahale edilmesinin önüne geçebilmektedir. Müdahale edildiği durumlarda da meşruiyet sorunu gündeme gelebilmektedir.

Şartlardaki belirsizliğe örnek olarak Myanmar da gösterilebilir. Myanmar’ın çoğunu budistlerin oluşturur, bunun yanında birçok dini ve etnik grup barındırır. Ülkenin tarihi ve dini köklerinden kaynaklı olarak da uzun zamandır Rohingya Müslümanları’nın hedef alındığı iç çatışmalar devam etmektedir. Rohinghya Müslümanların yoğunluklu olarak yaşadığı bir bölgedir. Dini farklılıklarından ötürü tarih boyunca sorun yaşamaktadır. Myanmar güvenlik güçleri ile Rohingya’lılar arasında süren uzun soluklu çatışmalar sonucunda ülkeden Bangladeş’e sığınan yüzbinlerce sivil olmuştur. Bu sivillerin tahmini %94’ünü Rohingya’lılar oluşturmaktadır¹⁴². Bruma olarak da adlandırılan ülkede 1978’den beri devam eden ve 2012’de tekrar alevlenen Rohingya’da yaşayan müslümanların maruz kaldıkları zorunlu iç göç, öldürülmeler, baskılardan dolayı insan hakları krizi yaşanmaktadır. Haziran 2012’den beri 180bin kişi yerlerinden edilmiş ve 280’in üzerinde de ölüm söz konusudur¹⁴³.

Burada, başlangıçta Müslümanlar’ın iç göçüne sebep olan olaylar dış göçe sebep olmuştur. Bunun, olayı uluslararası tehdit anlamına getirdiğini BMGK’nin Irak-Kuveyt Savaşı sonrası Irak’taki müdahalesinde görmüştük. Bu durumda Myanmar’a müdahale edilmesi gerekmektedir. Fakat, Irak’taki açlık, sefalet, hukuksuzluk gibi durumlardan dolayı dış göçe zorlananların varlığını göç alan ülkeler belirtmiş ve bunun düzeltilmesi gerektiğini söylemiştir. Bangladeş ise Birleşmiş Milletler ve BMGK’de kendisine Myanmar’dan yoğun bir mülteci akışı olduğunu söylememiştir. Sonuç olarak Myanmar Irak ile aynı konumda olmasına rağmen müdahale edilmemiştir.

BMGK de farklı zamanlarda konu üzerine görüş bildirmiştir ve konuyu 25 Ağustos 2017’de Myanmar Güvenlik Güçlerine yapılan saldırıdan sonra düzenli olarak takip etmiştir ve etmektedir. O zamandan günümüze 28 Eylül (8060) ve 6 Kasım (8085) 2017; 28 Ağustos (8333) ve 24 Ekim (8381) 2018 tarihlerinde BMGK gündem maddesi olarak Myanmar’ın durumunu tartışmıştır. Bunların yanında BMGK 8085. toplantı sonrası bir de bildiri yayınlamıştır.

¹⁴² BMGK 8060. toplantı, S/PV.8060, syf. 2.

¹⁴³ Brooten, L. (2015). Blind Spots in Human Rights Coverage: Framing Violence Against the Rohingya in Myanmar/Burma. *Popular Communication*, 13(2), syf. 132.

Bu durumun ciddiyetinden dolayı ana konu olarak konuşulduğu 8060. BMGK toplantısında Rakhine eyaletindeki kötü gidişattan sıklıkla bahsedilmiştir. Ronhingya Kurtuluş Ordusu'nun Myanmar Güvenlik Güçlerine yapmış olduğu saldırı kınanmış ve bu durumun dünya üzerindeki en hızlı gelişen mülteci krizi olduğu belirtilmiştir¹⁴⁴. Yapılan son toplantılardan birisi olan 8381 sayılı BMGK toplantısında Myanmar'ı incelemek üzere görevlendirilmiş kişi; BM İnsan Hakları Konseyi'nin yakın zamanda yapmış olduğu raporlamayı göz önünde bulundurduğunu söylemiştir. Bunun yanında uluslararası insan hakları üzerine gerçekleri araştırmak ve bulmak için olabilecek en iyi yöntemleri kullanarak kendi oluşturdukları 444 sayfalık ayrıntılı bulguları da ekleyerek Myanmar'daki insan hakları durumları ve gerçeklerini ortaya çıkarmışlardır. Raportör toplantıda bu raporun insan hakları üzerine olan öngörülebilir ve planlanmış dehşeti karakterize etmekte olduğunu belirtmiştir.¹⁴⁵ Raporda 725binin üzerinde Rohingyalı'nın kaçmış olduğu, en azından 392 köy ve kasabanın kısmi veya tamamen yıkılmış olduğu, 10bin civarında ölümün üstünün kapatıldığı doğrulanmıştır.¹⁴⁶

Toplantılarda bu ve bunun gibi daha birçok insan hakları ihlallerine yer verilmiştir. Ancak olayların başlaması üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen ve ihlaller yoğun olarak devam etmesine rağmen BMGK herhangi bir zorlayıcı müdahalede bulunmamıştır. Bu olayların gidişatı Somali meselesi ile paralellik göstermektedir. Bir süre sonra BMGK olaylara zorlayıcı müdahalede bulunacaktır ancak bunun için kuralların karşılanması beklenmektedir. İnsan hakları ihlalleri henüz uluslararası bir kriz boyutuna erişmemiştir. Ülke içerisinde yaşanan çatışmalar uluslararası nitelik taşımamaktadır. Her ne kadar yaşamını yitiren, göç etmek zorunda kalan çok sayıda insan olsa da uluslararası tepki oluşmamıştır.

b. Daimi Üyelerin Veto Hakkı

Sebeplerin bir diğeri BMGK'de daimi üyelerin varlığı ve bu daimi üyelerin veto hakkına sahip olmasıdır. BMGK ilk kurulduğu andan beri devamlı olarak BMGK dahilinde olan beş ülkenin varlığı ve bunların kesin bir şekilde veto haklarının varlığı

¹⁴⁴ BMGK 8060. toplantı, S/PV.8060, syf. 2.

¹⁴⁵ BMGK 8381. toplantı, S/PV.8381, syf. 4.

¹⁴⁶ BMGK 8381. toplantı, S/PV.8381, syf. 4.

BMGK'de verilecek olan kararların taraflı olmasına ve aynı zamanda kurumun işlevsiz olmasına¹⁴⁷ sebep olmaktadır. Veto hakkına sahip bu beş ükenin -Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Çin, Birleşik Krallık, Fransa- dördünün kabul etse dahi birisinin veto ettiği karar çıkmamaktadır ve zorlayıcı müdahale kararı alınamamaktadır.

Ülkelerin iç işlerine müdahale etmek anlamına gelebilecek önemli kararlar alabilen bir kurumda bütün ülkeler eşit düzeyde olmalıdır. Filistin krizinin gidişatına bakılarak bu sistemin etkilerini açıkça görebilmekteyiz. Filistin-İsrail krizi ABD'nin veto hakkını uzun zamandır kullanmakta olduğu bundan dolayı insancıl müdahalede bulunulamayan, zorunlu tedbir kararı alınmayan bir meseledir. Filistin-İsrail üzerine BMGK'de yapılmış olan çok sayıda toplantı ve alınmış kararlar bulunmaktadır. İsrail'in ilk ortaya çıkışından itibaren bu kararlar alınmaya başlanmıştır. Bu kararların içerisinde İsrail'e kınama, İsrail'in geri çekilmesinin istenmesi gibi farklı söylemler yer almaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri 2018'in başına kadar toplamda 43 kere İsrail aleyhinde VII. bölüm kararlarının uygulanmasını veto etmiştir¹⁴⁸. Veto hakkını kullanmış olduğu konuların büyük çoğunluğu Filistin-İsrail üzerine olsa da, hepsi bundan ibaret değildir.

İsrail'in ilk ortaya çıktığı zamanlarda BMGK bir kaç kez ateşkes yapılmaması durumunda zorunlu tedbirlerin uygulanacağı konusunda İsrail'i uyarmıştır. Bunun yanında BGMK İsrail'in yapmış olduğu saldırıları kınamıştır. Bu saldırılar içerisinde Birleşmiş Milletler gözlemcisinin suikasti gibi konular da yer almaktadır. BMGK aynı kararlarda kınamalar sonrasında ateşkese uyulması gerektiğini bildirmiştir ancak sadece VII. bölüm kapsamında değil, hiç bir yaptırım uygulanmamıştır, sadece tavsiye niteliğinde söylemlerde bulunmuştur. Çünkü, ABD haricindeki ülkeler birlik olmasına rağmen ABD veto hakkını kullanmıştır ve konu üzerine verilecek olan kararlarda kullanmaya da devam etmektedir.

İsrail-Filistin meseline; BMGK ortada bir insan hakları krizi yaşandığını, kırımın olduğunu, Filistin'e müdahalede bulunulduğunu, İsrail'in saldırgan davrandığını kabul etmektedir. İnsan hakları krizi bir tarafa, yalnızca saldırgan davranışların kabulü

¹⁴⁷ Chesterman, S. (2002). Legality Versus Legitimacy: Humanitarian Intervention, the Security Council, and the Rule of Law. Security Dialogue, 33(3), syf. 301-302.

¹⁴⁸ <https://www.middleeastobserver.org/2017/12/19/veto/>, E.T.: 03.07.2019.

müdahale etmeye yeterli sebep oluşturmaktadır. Bu durumda görünen daimi üyelerin veto hakkının varlığın müdahale edilmemesi için sebep oluşturabilmektedir.

c. Ülkeler Arası Ayrımcılık

Son müdahale edilmeme sebebi olarak da yapılan müdahalelerin genel olarak üçüncü dünya ülkeleri ile sınırlı kalması gösterilebilir. Gelişmiş ülkelerde yaşanan olaylara müdahaleden kaçınılabilmektedir. Aynı olay farklı ülkeler için farklı değerlendirilebilmektedir. Gelişmiş ülkelerde yaşananlar BM Şartı 2. madde 7. paragrafın altına daha kolay bir şekilde alınabilmektedir. Gelişmiş ülkelerin iç işlerine karışılması ve bunun kabul ettirilmesi geri kalmış ülkelere göre daha zor olmaktadır. Bundaki temel sebep gelişmiş ülkelerin kendi iç işlerindeki sorunları kendilerinin çözebileceğinin düşünülmesidir ancak bu her zaman olamamaktadır. Çünkü devlet kendi halkına ya da başka bir ülke halkına zarar verebilmektedir, Libya örneğinde olduğu gibi, ve bu durum müdahale edilmeyi gerektirebilmektedir.

Rusya ve Ukrayna krizi bu örneklerden bir tanesidir. Kırım Rusya'nın Karadeniz'e açılması için önemli noktalardan birisidir. Burayı ilhak etmek, Rusya'nın eski zamanlardan beri süregelen bir amacıdır.¹⁴⁹ Sovyet Birliği'nin dağılmasından sonra kaybetmiş olduğu topraklardan olan Kırım'ın ve Karadeniz'deki diğer önemli noktaların –Gürcistan'ın doğusundaki Osetya ve Abhazya- ele geçirilmesi Rusya siyasetinin önemli bir parçası olmuştur. Buradaki esas amaç Rusya'nın etkisini eski Sovyet alanına genişletmektir.¹⁵⁰ Bu amaç uğrunda son zamanlarda yaşanan Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı meselesi karşımıza çıkmaktadır.

Kırım toprak olarak Ukrayna'ya bağlıydı ancak özerk bir yönetimi vardı. Burada yaşayan Ukraynalıların yanında çok sayıda Rus da bulunmaktadır. Kırım'da çıkan ayaklanmaları bastırma ve Ukrayna'da yaşayan Rus halkını koruma¹⁵¹ bahanesi ile Rusya Kırım'a müdahalede bulundu. 20 Şubat 2014 itibari ile Rusya ve Kırım

¹⁴⁹ Sönmez, A. S., Bıçakçı, H., & Yıldırım, C. (2015). Kırım sorunu bağlamında Rusya-Ukrayna ilişkilerinin analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(3), syf. 657-658.

¹⁵⁰ Grigas, A. (2016). *Beyond Crimea: the New Russian Empire*. New Haven; London: Yale University Press, syf. 26.

¹⁵¹ Dickinson, D. (2017). The Crisis in Crimea: Does the 2014 Military Intervention in and Subsequent Annexation of Crimea by the Russian Federation Constitute a Violation of the Prohibition on the Use of Force Enshrined within Article 2(4) of the UN Charter. *Bristol Law Review*, syf. 59.

birliklerinde alarm verildi ve 22, 23 Şubat'ta da Kırım'daki Rusya operasyonları başladı¹⁵². Bu operasyonların içerisinde kara harekâtı da bulunmaktaydı ki başka ülkede kara harekâtının yapılmasının kendisi uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi anlamına gelmektedir ve normal şartlar altında zörlayıcı tedbir kararlarının alınmasını gerektirir. Irak-Kuveyt krizinin başladığı gün VII. Madde altında karar alınmıştır ancak buradaki olayda Rusya aleyhinde yaptırım kararı alınmamıştır.

Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı sırasında Ukrayna'da insan hakları krizi ortaya çıkmıştır. Ukrayna'nın Kırım'ı kaybetmesinden önceki ayda Kiev'deki protestolarda 100 kişi yaşamını yitirmiş, bunun yanında Donbas'ta çıkan savaşta 10bin'in üzerinde insan mağdur olmuştur¹⁵³. Kırım'ın ilhakı sadece Kırım'ı değil, ülke olarak Ukrayna'yı da olumsuz yönde etkilemiştir. Kriz düşünüldüğünde Ukrayna'da sebep olunanlar müdahale için bir sebep oluşturmaktadır. Başka bir ülkede iç karışıklığa yol açmak veya karışıklığa destek olmak, var olan karışıklığı düzeltmeye ülkenin kendisinin gücünün yetmemesi BMGK'nin VII. bölüm kapsamında zorlayıcı tedbir almasına zemin oluşturmaktadır. Nitekim Somali'deki iç karışıklık, müdahaleyi tek başına gerekli kılmıştır. Ukrayna da başından beri Birleşmiş Milletleri göreve çağırmış, böylece ülkede yaşanan insan hakları ihlallerinin son bulmasını istemiştir ancak BMGK bu konuda Rusya'ya karşı Ukrayna lehine herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Putin ise diğer bir taraftan: "... yapılan seçim tamamen uluslararası hukuka uygun ve bu seçimin sonucuna göre %96 Rusya katılma taraftarıdır. Bu bizim için çok tatmin edici bir sonuçtur. Bizim tarihimiz Kırım ile beraberdir. Beraber savaştık, beraber bulduk..."¹⁵⁴, diyerek Kırım'ın Rusya'ya dahil edilmesini meşru hale getimeye çalışmaktadır.

Çeşitli milletlerin yaşadığı, geniş coğrafyaya yayılan Çin bulunduğu konumu korumak için kendi içerisinde ve çevresindeki ülkeler ile çatışmalar yaşamaktadır. Komünist olmasından kaynaklı olarak da içerisinde olan olaylar dışarıya açık bir şekilde yansıyamamaktadır. Ülke kendi içerisinde interneti, basını ve diğer kitle iletişim araçlarını kısıtlı olarak kullanırmaktadır. Böyle bir ortamda bulunun Sincan Bölgesi; Uygur Türkleri'nin yoğun olarak yaşadığı, çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu,

¹⁵² Kofman, M., Migacheva, K., Nichiporuk, B., Radin, A., Tkacheva, & Oberholtzer, J. (2017). Lessons From Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine. Santa Monica: RAND Corporation, syf. 6-7.

¹⁵³ Rotaru, V. (2016). Russia's Post-Crimea Legitimization Discourse and Its Challenges for the Eap Countries. EURINT, Vol 3, syf. 27.

¹⁵⁴ konuşmanın tamamı için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=Ayu3Ecdbl0Q> E.T.:26.07.2019

cami ve medrese gibi yapıların bulunduğu ve bundan dolayı Çin'in merkez hükümeti tarafından baskılanan bir bölgedir. Bu baskılanma içerisinde camilerin yıkılması, din adamlarının göz altına alınması¹⁵⁵, polis devlet anlayışının hüküm sürmesi, devlet tarafından insanların kaçırılması ve akıbetlerinin bilinmemesi gibi durumlar yer almaktadır.

Çin'in Uygur Türkleri'ne yapmakta olduğu uygulamalara müdahale edilmemesi de konu üzerine verilebilecek diğer bir örnektir. Ortada bir insan hakları krizi olduğu herkes tarafından bilinmekte ve kabul edilmektedir. Uluslararası insan hakları kuruluşlarından biri olan Uluslararası Af Örgütü BM İnsan Hakları Konseyi'ni konuyu incelemesi amacıyla bölgeye davet etmiştir¹⁵⁶. Buradaki kampların incelenmesi gerektiğini belirtmiş ve milyonlarca insanın keyfi gözaltının, Çin Hükümeti'nin sistematik olarak Sincan'daki Uygur Türkleri'nin baskılanmasının bitirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Özerk bölgedeki ayaklanmalarda 2009 yılında yaklaşık 200 kişi ölmüştür ki bu bölgenin yarısını Uygur Türkleri oluşturmakta olduğu göz önünde bulundurulunca durumdan asıl etkilenenin ülke genelinin dininden farklı olan ve belli anlamda ülkeden düşünce olarak farklı olan kişiler olduğu fark edilecektir.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Dağcı, K., & Keskin, M. (2014). Çin'in Doğu Türkistan Politikası ve Azınlık Hakları Bağlamında Hak İhlalleri. Yalova Üniversitesi, syf. 16.

¹⁵⁶ Açıklamanın tamamı için bkz. <https://www.thestatesman.com/world/amnesty-unhrc-must-question-china-about-xinjiang-camps-1502704013.html>, E.T.:03.07.2019.

¹⁵⁷ Daha fazla bilgi için bkz. <https://asia.nikkei.com/Editor-s-Picks/Interview/Exiled-Uyghur-leader-seeks-UN-Security-Council-action-on-China>, E.T.:03.07.2019.

5. İNSANCIL MÜDAHALENİN GELECEĞİ

İnsancıl müdahale insan haklarının korunması, savunulması, devam ettirilmesi için araç olarak çeşitli durumlarda kullanılmıştır. Gerek iç savaşlarda, gerek diğer ülkelere açıktan saldırı durumlarında, hatta bazen sadece insan hakları krizinin yaşanıyor olması sebebiyle VII. bölüm kapsamındaki yaptırımlar BMGK tarafından doğrudan uygulanabilmektedir. Ancak savaş ve insan hakları krizi durumunda yaptırım kararının alınabilmesi için savaşın uluslararası boyuta taşınmış olması gerekmektedir. Aksi takdirde insancıl müdahale için gereken karar BMGK'den çıkmayacaktır. Irak Savaşı'nı ele almak gerekirse savaş sonrasında ortaya çıkan durgunluk durumunda müdahale edilecek bir şey kalmamış olması gerekmektedir. Hâlbuki savaş sonrası ortaya çıkan mülteci krizi, ölümlere sebebiyet vermesi ve diğer ülkeleri etkilemeye başlaması hasebiyle müdahale edilmeyi gerekecek boyutlara ulaşıldığına karar verilmiştir. Burada dikkat etmek gerekir ki sivillerin tek başlarına yaşamlarını yitirmesi müdahale için yeterli sebep oluşturmamış, diğer ülkeler ile yaşanan mülteci krizlerine vurgu yapılması gerekmiştir.

Fakat BMGK ilerleme kaydetmiştir. Arap Baharı'ndan etkilenmiş olan Yemen'de Libya'da olduğu gibi halk ayaklanması çıkmıştır. Yemen'in öncesinde de güçlü olmayan ekonomisi, yüksek işsizliği tüm halkı etkileyecek kadar büyümüştür¹⁵⁸. Ülkenin ekonomik olarak kötüye gidişi açlığa ve sefalete sürüklemiştir. Şu anda ülkede yaygın açlık hala en büyük sorunlardan bir tanesidir ve can almaya devam etmektedir. Yemen'deki insan hakları krizi tamamen bir iç sorun olmasına rağmen müdahale edilmeyi gerektirdiği ve durumun uluslararası bir tehdit olduğu belirtilmiştir¹⁵⁹. Kararın gerekçe kısmında Yemen'in birlik, bağımsızlık, egemenlik ve bölgesel bütünlüğüne vurgu yapılmış; devam etmekte olan politik, ekonomik ve insani zorluklara devam etmekte olan şiddeti de ekleyerek duydukları endişeyi belirtmişlerdir. Karara gerekçe olan kısımda uluslararası olarak düşünülebilecek tek kısım ise El-Kaide ve onların

¹⁵⁸ Murthy, C. S. R. (2018). United Nations and the Arab Spring: Role in Libya, Syria, and Yemen. *Contemporary Review of the Middle East*, 5(2), syf. 129.

¹⁵⁹ BMGK 2140. karar, S/RES/2140, syf. 3.

sivillere karşı yapmış olduğu her türlü müdahaledir. BMGK burada her türlü terörist aktiviteyi kınamış olduğunun üstüne basmıştır¹⁶⁰.

Ülke içi yaptırımların uygulanması, iç işlerine karışılması BMGK kararı olmadan günümüz dünya düzeninde hukuki bir şekilde yapılamamaktadır. BMGK kararı olmadan yapılan herhangi bir müdahale hukuki olmayacaktır ancak meşruiyet tartışmaları gündeme gelecektir. Müdahalenin tam anlamı ile hukuki olabilmesi için BMGK'den karar çıkmalıdır. Yine de karar alınmış olması müdahalenin meşru olduğunu göstermez. Kosova müdahalesinde karar çıkmıştır ancak uygulama birçok ülke tarafından tepki çekmiştir; usule uygun davranılmadığı ve ülkelerin iç işlerine izinsiz ve gereksiz müdahalesinin BM Şartı'na aykırı olduğu söylenmiştir.

Bunlara rağmen yine de BMGK'de ve kararlarında genel anlamda bir ilerlemeden söz edilebilir. Güncel olaylarda daha hızlı ve etkin kararlar aldıklarını görmekteyiz. Örneğin, Somali kararı için soykırım gerekmiş olsa da Kosova'daki müdahale için Somali kadar beklememiştir. Yemen'e gelindiğinde ise artık çok daha hızlı kararlar alan bir BMGK ile karşı karşıyayız. Tezimizde alınan kararların uygulanması ve etkinliği üzerinde durmadık, bunu konu dışı bıraktık, bundan dolayı karar alınmış olmasının olaylara bir etkisi olmadığı düşünülebilir ancak bakıldığı zaman görülecektir ki zaman almış olsa da birçok müdahalede istenilen sonuca ulaşılmıştır.

Bazı konular ise siyaseten çözümsüz kalmaktadır. Böyle olayların bağlı olduğu değişkenlerin çok çeşitli olmasından kaynaklı olarak, müdahale edilemeyecek olmaları beklenebilir. Uygur Türkleri'nin Çin hâkimiyetindeki durumu olsun, İsrail-Filistin meselesi olsun BMGK'nin müdahale edip çözebileceği konular dışında görünmektedir.

Önümüzdeki süreçte içtihadın genişlemesi ve Birleşmiş Milletler'deki branşlaşmanın artması ile daha kolay kararların çıkacağını düşünmekteyiz. Bunun yanında içtihadın genişlemesi verilen kararların meşruiyetinin artmasında da yardımcı olacaktır. Olaylar artık daha fazla göz önüne gelmekte ve ciddiye alınması daha kolay olabilmektedir. Yemen meselesi düşünüldüğünde müdahale kararının verilmiş olması buna güzel bir örnek olacaktır. Bu tarz örneklerdeki artış hem Birleşmiş Milletler ve BMGK'nin hem

¹⁶⁰ BMGK 2140. karar, S/RES/2140, syf. 1.

de insancıl müdahalenin uygulanmasının kolaylığını, geçerliliğini, meşruiyetini artıracaktır.

Tabi ki içtihadın genişleyip, Birleşmiş Milletler'in güçlenmesinin olumsuz yanları da bulunmaktadır. Ülkelerin ve insanların Birleşmiş Milletler'den olan beklentileri her geçen gün artmaktadır ve bu beklentiler istenildiği düzeyde karşılanmadığı zaman verilen tepkiler daha yıkıcı olmaktadır. Kırım, Uygur Türkleri, İsrail-Filistin meselelerinden dolayı Birleşmiş Milletler'i artık ciddiye almayanlar da bulunmaktadır ve Birleşmiş Milletler'in artık yetersiz olduğunu söylemektedirler. Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan:

"Birleşmiş Milletler'deki sorumluluk duygumuzun nerelere vardığının göstergesi bakımından da tekrar soru işaretleri arka arkaya gelmektedir. Daha fazla gecikmeden daha fazla masum insan hayatını kaybetmeden küresel vicdan daha fazla yaralanmadan BM sorunlara ağırlığını koymalıdır. Altını çizerek ifade etmek isterim ki 'Dünya Beşten Büyüktür'. BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi beş ülkenin dünya gerçekleriyle bağdaşmayacak şekilde BM'yi etkisiz hale getirmesi küresel vicdanın kabul edebileceği bir durum değildir. İşte bu sebeple biz 'Dünya beşten büyüktür' gerçeğini her fırsatta uluslararası kamuoyuna hatırlatıyoruz"¹⁶¹

diyerek konu hakkındaki düşüncelerini belirtmiştir. Burada söylenen Birleşmiş Milletler'in geleceği için önem arz etmektedir. Cumhurbaşkanımızın konuşma içerisinde söylemiş olduğu gibi BMGK'nın asli görevi uluslararası barış ve güvenliğin teminidir. Bu görev için elinde bulundurmuş olduğu en büyük güç insancıl müdahaledir. Müdahalelerin gerektiği zamanlarda değil, gerekli gördükleri zamanda yapılması yapmış oldukları müdahalelere gölge düşürmektedir. Yakın geleceğimizdeki müdahalelerin daha kabul edilebilir olması için bazı konularda yenilenmesi gerekmektedir. Siyasi anlamdaki duruşunu, hukuki kararlarında hissettirmemek ve ona göre karar almamak bunların başında gelmektedir. İlk kurulduğu andan itibaren belli ülkelerin baskın olduğu kurumun yenilenerek bütün ülkelerin eşit hale geldiği bir sisteme geçilmelidir. Şu anda uygulamada beş ülkenin etkisi, kalan ülkelere daha fazladır. Herhangi birisi kararı veto ettiği anda karar çıkmayacak ve insancıl müdahale uygulamaya konulamayacaktır.

¹⁶¹ Konuşmayı dinlemek ve konuya dair bilgi edinmek için bkz. <https://www.ulketv.com.tr/belgesel-arsiv/belgesel-dunya-5ten-buyuktur>, E.T.: 03.07.2019.

SONUÇ

BM Şartı'nda zorlayıcı yaptırımların uygulanması "uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi" şartına bağlanmıştır. Bunun haricinde diğer bir ülkenin iç işlerine karışmak anlamına gelebilecek herhangi askeri, ekonomik veya politik müdahale hukuki kabul edilemeyecektir. Bu durumda insan hakları ihlallerinin yoğun olduğu yerlerde de aynı şart aranmaktadır, aksi takdirde müdahale edilemeyecektir. BM Şartı'nın şu anki halinde insan haklarının yüceltilmesi ve desteklenmesi önemli bir yer arz etse de korunmasına dair özel bir yaptırım bulunmamaktadır. Korunması, yine uluslararası bir kriz olması gerekliliğine dahil edilmektedir.

Her insan hakları krizi, iç savaş gibi, uluslararası düzeyde olamamaktadır. İncelediğimiz örnekler içerisinde Ruanda'daki iç savaşın uluslararası kriz sayılıp müdahale edilmesine kadar geçen sürede birçok kişi yaşamını yitirmiş, yaralanmış, zorunlu göç etmek zorunda kalmıştır. Dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın dediği gibi: "eğer ki bu (Ruanda'ya yapılan insancıl müdahale), ülkenin iç işlerine kabul edilemez şekilde saldırı ise, insanlığımız temel kaidelerine saldıran bu sistemik insan hakları ihlallerine ne şekilde karşılık verilmelidir?"¹⁶². Kanımızca insan haklarının yoğun olarak ihlalleri uluslararası barış ve güvenliği tehdit eder hale gelmeden müdahale edilmesi gereken bir konudur. BMGK'nin konuya müdahale edene kadarki geçen sürede ihaller artarak devam etmektedir. Bunu Ruanda'da olduğu kadar Filistin, Myanmar'da da görmekteyiz.

Ancak, asli görevi uluslararası barış ve güvenliği korumak olan bir kurumun yani BMGK'nin sistematik insan hakları ihlallerini en inceleyip, bunların daha başında çözümü için müdahale etmesi imkansızdır. BMGK'den müdahale kararının çıkabilmesi için olayın boyutlarının uluslararası varması gerekmektedir. Bundan dolayı BMGK dolaylı olarak da BM, insan haklarının sistematik ihlallerini engellemede yetersiz kalmaktadır. BM sistemi eğer ki bütünü ile değişecek olursa insan hakları ihlallerini doğrudan inceleyip buna göre karar verecek ayrı bir organ kurulabilir ancak şu anki hali ile zorlayıcı yaptırım kararını alabilecek tek organ BMGK'dir. BMGK'nin de bu şartlar altında insan hakları ihlallerini temelden inceleyip sistematik hale gelmeden önlemesi görevi kapsamı dışında kalmaktadır.

¹⁶² Annan, K. (2000). 'We The Peoples': The Role of the United Nations in the 21st Century, United Nations Department of Public Information, New York, syf. 48.

Görüşümüze her insan haklarının yoğun ihlali insancıl müdahaleyi elbet gerektirmez ancak müdahaleyi gerektiren sınırların çizilmesi bir gerekliliktir. Çünkü günümüzde içtihat gelişmiş olmasına rağmen uygulamalardaki esnekliğin keyfiliğe sürüklediğini örnekleri ile gördük. Uluslararası ilişkilerde realist bakış açısına göre buradaki müdahalelerin amacı devletlerin kendi çıkarlarıdır. Devlet, çıkarı olmadıkça kendi askerini, güvenliğini tehlikeye atmaz. İsrail-Filistin çatışmasına bakıldığında, toprak işgali ve yoğun insan hakları ihlalleri vardır. Buraya müdahale edilmemesi ancak çıkar çatışması ile açıklanabilmektedir. Fakat sözleşmede belirtilen durumlar açık olsa idi bu sadece bir iç savaş olarak görülmezdi, “uluslararası barışın ve güvenliğin tehdidi” başlığı altında kabul edilebilirdi. Buradaki belirsizliğin ortadan kalkmasının gerekliliği sadece bu örnek ile değil daha birçok örnek ile de anlaşılabilir. Asıl amaç ise bundan sonra karşılaşılabilecek olaylarda verilecek olan müdahale kararlarının daha hızlı bir şekilde alınmasıdır ve daha meşru bir hal almasıdır. Önemli olanın bu müdahalelerin isteğe bağlı, gerekli görüldüğü, istendiği zamanda yapılmasının değil; sözleşme gereği, belirlenmiş olan zamanda ve mecburiyetten yapılması olduğunu düşünmekteyiz. Kuralların net bir şekilde belli olması, belirsizliklerin en aza indirgenmesi, böyle ciddi konularda alınması gereken acil önlemlerin alınmasında hem daha hızlı olunmasını sağlar hem de meşruiyet problemini ortadan kaldırır. Böylece insan ölümleri başta olmak üzere birçok insan hakları ihlalleri kısa sürede etkin bir şekilde çözülmüş olur.

Bunların yanında BMGK'den onay çıkması beş ülkeye bağlıdır. Herhangi birisinin müdahale gerektirecek bir durum olmadığını söylemesi durumunda müdahale hukuki boyut kazanmamaktadır¹⁶³. İnsan haklarının dünya üzerinde oluşması, korunması, geliştirilmesi için ciddi önem arz eden konuda beş ülkenin söz hakkının kalanlarından büyük oranda fazla olması, hakların korunması açısından meşruluk sorunu oluşturmaktadır. Burada olması gereken bütün ülkelerin bir araya gelerek uzlaşma ile hangi durumlarda ne şekilde müdahale edileceğine karar vermesidir ve bu durumlardan BM Şartı'nda açıkça bahsedilmesidir. Böylece müdahale ülkelerin kendi isteklerini ortaya koyduğu bir yöntem olmaktan çıkar ve ülkelerin birlikte karar aldığı bir uzlaşma halini alır.

¹⁶³ Konu ile ilgili olarak Çin'in ve Rusya'nın Kosova yorumu ayrıca incelenebilir.

1947'den beri hakkında BMGK tarafından karar çıkan Filistin konusunda, 2019 yılına gelmiş olmamıza rağmen bırakın sonuçlanmayı, aşama bile katedilememiş olması BMGK'nin görevini yerine getirme konusundaki yetersizliğini gözler önüne sermektedir. 19 Aralık 2017 itibari ile Filistin için verilen karar taslaklarından 43 tanesinde Amerika Birleşik Devletleri veto hakkını kullanmıştır. Bu hakkın varlığı, bu kadar uzun zamandır süren ve insanlık onurunun ayaklar altına bile alınmasına sebep olan bir konuda uygulanmasını haklı çıkartmadığı görüşünderiz. Eğer ki buradaki mesele, veto hakkını kullanan ülkenin kendi çıkarları ise gidişatta bir sorun görünmemektedir. Ancak insan hakları krizinin yaşandığı, insanların canlarını kurtarmak için uğraştığı, yiyecek giyecek gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında dahi sorunun yaşandığı bir konuda veto hakkının kullanılmasını doğru bulmamaktayız. Kosova müdahalesinde Rusya veya Çin aynı şekilde veto hakkını kullanmış olsaydı insanlar nasıl katledilmeye devam edecek ise Filistin'de olaylar durulmadan, kıyım devam ederek yıllar geçmektedir.

Myanmar'daki olaylar gidişatı açısından Ruanda'ya ciddi anlamda benzemesine rağmen müdahale edilmemektedir. Her ikisinde de ülke içerisindeki grupların çatışmalarını durdurmaya devletin gücü yetmemektedir. Myanmar'da da Ruanda örneğinde olduğu gibi ilk ölen 20,000 kişi iç savaşın kurbanı sayılıp, ölü sayısı 100,000'e ulaşmadan müdahale edilmeyecek gibi görünmektedir. Bunun aşılabilmesi için insanın canının, haysiyetinin söz konusu olduğu özellikle yaşam hakkı gibi insan haklarının yoğun ihlalleri uluslararası barış ve güvenliğin tehdidinin geçerli bir sebebi olarak sayılmalıdır. Böylece BMGK'den karar çıkmasının önü açılmış olacaktır. İç savaştan kaynaklanan insan haklarının yoğun ihlalleri özel sebep olmaktan çıkıp genel olarak müdahale edilebilen bir durum haline almalıdır. İnsan haklarının yoğun olarak ihlal edilmesi uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi olarak sayılması durumunda sadece iç savaşlara müdahale edilmesi durumu ortaya çıkmayacak aynı zamanda iç savaşın olmasının beklendiği veya olası yoğun insan hakları ihlalleri durumunda uluslararası barışın ve güvenliğin korunması kapsamında müdahale söz konusu olabilecektir. Yani olayların uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi boyutuna çıkmadan, durumun devamlılığı uluslararası barış ve güvenliği tehdit edecektir şeklindeki yaklaşımla BMGK tarafından yapılacak olan müdahaleler hukuki olacaktır.

Abass, kitabında, insancıl müdahaleye karşı çıkılmasındaki sebeplerden birisi olarak müdahaleci devletin yargılayan ve hüküm veren konumuna geldiğini belirtmiştir¹⁶⁴. Ancak buradaki müdahaleye devletin kendisi karar vermektedir. Yani müdahale gerektiren sınırların içerisinde olup olmadığına müdahaleci devlet karar vermektedir. Halbuki görüşümüzce başka bir devlete veya iç işlerine müdahale söz konusu olduğunda tarafsız bir örgüt karar vermelidir, aynı zamanda bu örgüt müdahaleye hukukilik ve meşruiyet kazandırmalıdır. Abass'ın belirttiği üzere keyfi olarak verilecek olan kararlarda kararı veren devletin de aynı şekilde insan haklarını yoğun olarak ihlal eden bir devlet olması olasıdır. Bundan dolayı insancıl müdahale kararını hukuki olarak verebilecek tek varlığın devletlerin bir araya gelerek kurmuş olduğu bir kurum olması yani BMGK olması Abass'ın söylemiş olduğu devletin yargılayan ve hüküm veren durumunun önüne geçmektedir. Ancak belirtmiş olduğu, ülkenin kendisinde insan haklarının yoğun olarak ihlal edilmesi durumu Çin-Uygur meselesinde karşımıza çıkmaktadır. Yargılayan ve hüküm veren devletler arasında bulunan Çin'in aynı zamanda yargılanıyor, en azından yargılanması gerekiyor olduğu durumda BMGK çözümsüz kalmaktadır. Bu çözümsüzlüğün ortadan kalkması için ülkelerin konumlarının BMGK'de tam anlamı ile eşitlenmesi gerekmektedir. Ülkeler arası ayrımcılık var olduğu mühletçe bu durumların varlığı kaçınılmaz olacaktır.

İnsan hakları ihlallerinin yoğun olarak yaşandığı yerlere kısa zamanda müdahalede bulunmak insan onurunun korunması açısından çok önemlidir. Çünkü gün geçtikçe yaşanan travmalar artmakta ve yiten canlar da geri gelmemektedir. Uluslararası barış ve güvenliği koruma ile görevli olan BMKG'nin bu konuda gösterdiği hassasiyet had safhada olmalı ve keyfilik ortadan kaldırılmalıdır. Farklı ülkelere, farklı kişilere, farklı zamanlarda farklı uygulamaların yapıyor oluşu kurumun meşruiyetine gölge düşürmektedir. Hem kurumun sağlığı ve devamlılığı hem de insan onurunun, barışın, güvenliğin korunması için BMGK'nin etkin bir şekilde müdahale etmesine engel olan durumlar bertaraf edilmelidir. İncelediği, takip ettiği, daha önce müdahale ettiği benzer olaylara kısa zamanda, etkin şekilde müdahale edebilmelidir. Böylece asli görevini yerine getirebilecektir.

¹⁶⁴ Abass, A. (2012). *International Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford; New York: Oxford University Press, syf. 422.

BM Şartı hazırlanırken yapılan tartışmalara insan haklarının korunması da dahil edilmiştir. Bu tartışmalar sonucunda ortaya çıkan durum şu şekilde özetlenebilir. İlk olarak devletlere insan haklarının korunması, desteklenmesi veya bu doğrultuda harekete geçilmesi için özel olarak bir yükümlülük getirilmemiştir. İkinci olarak BM Genel Kurulu'nun gücü sınırlandırılmıştır, özellikle ülkelerin iç işlerine karışma konusundaki gücü kaldırılmış ve BMGK'ye aktarılmıştır. Üçüncüsü, BM Şartı'nın kendisi ile karar verebilmesi sadece rehber olarak kabul edilmiştir. Son olarak ise, insan haklarına saygının amacı yalnızca barışı korumak olmalıdır¹⁶⁵. Bu şekildeki bir yaklaşım BM Şartı'nın kabulünden sonra ortaya çıkan olaylarda müdahalenin gecikmesine, hatta müdahale edilememesine sebep olmuştur. Ruanda, Kosova gibi örneklere bakıldığında özel bir maddenin bulunmayışı, insan haklarının yoğun ihlallerinin uluslararası barış ve güvenliğin tehdit ettiğinin kabul edilmeyişi yüzbinlerce sivil insanın ölümüne sebep olmuştur. Karşıt görüşlerden birisi olan müdahalenin kendisinin de yararlı olup olmadığıdır¹⁶⁶. Aynı şekilde buradaki örneklerde müdahale sonrasında da sivil ölümlerin bitmediği ve hatta müdahaleci devlet/örgütün de sivil ölüme sebebiyet verdiği bilinmektedir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki; müdahale edilmeseydi soykırım tamamlanana kadar bu durum devam edecekti. Kosovalılara karşı yapılan etnik baskıcılık ve temizliğin durması müdahaleden sonra olmuştur. Her ne kadar başka ölümlere sebebiyet verilmiş olsa da amaç doğrultusundaki hareketin sonucunun istenilen şekilde olduğunu düşünmekteyiz. Diğer bir örnek olarak da Ruanda gösterilebilir. Ruanda'da da geç kalınmış bir müdahale kararı söz konusudur¹⁶⁷. Müdahale esnasında ölen olduğunu kabul etmekle beraber, müdahale edilmeseydi toplu katliam devam edecekti.

İnsan hakları krizlerine yapılan insancıl müdahalelerin temelinde diğer bütün insancıl müdahalelerde olduğu gibi uluslararası barış ve güvenliğin tehdidi olduğu sonucuna vardık. İnsan hakları krizlerini durdurmak için yapılan özel bir müdahale bulunmamaktadır. Hukuki olarak yapılacak olan insancıl müdahale kararlarının tamamı BMGK'den çıkmaktadır. Ancak verilen kararlarda uluslararası barış ve güvenliğin tehdit altında olduğu söylenirkenki sebepler çeşitlidir. Bir kararda ülkenin saldırgan

¹⁶⁵ Hehir, A., & Murray, R. (2013). *Libya, the Responsibility to Protect and the Future of Humanitarian Intervention*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, syf. 101.

¹⁶⁶ Abass, A. (2012), syf. 422.

¹⁶⁷ Evans, M. (2014). *International Law*. Oxford: Oxford University Press. April, syf. 512.

tavırları müdahale için sebep oluşturabilirken bir diğesinde insanların protesto haklarını etkin olarak kullanamayıp bunlara yapılan baskıcı tavır sebep olabilmektedir. Bunların yanında etnik temizlik, yani belli bir grubun baskılanmaya veyahut ortadan kaldırılmaya çalışılması, iç savaşın durdurulamayışı ve bunun sonucunda ortaya çıkan açlık sefalet, ülkenin kendi kaderini tayin etmeye çalışmasının engellenmeye çalışılması insancıl müdahale için gerekli sebepleri oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

- Abass, A. (2012). *International Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- Annan, K. (2000). 'We The Peoples': The Role of the United Nations in the 21st Century, United Nations Department of Public Information, New York.
- Bertens Report on the Right of Humanitarian Intervention (OJ C 128, 9.5.1994).
- Bölme, M. S., Küçükkeleş, M., Özhan, T. & Ulustaş, U. (2011). *İsyân, Müdahale ve Sonrası: Libya'da Dönüşüm Sancıları*. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Brooten, L. (2015). Blind Spots in Human Rights Coverage: Framing Violence Against the Rohingya in Myanmar/Burma. *Popular Communication*, 13(2), syf. 132–144.
- Brunnee, J., & Toope, S. J. (2010). *Legitimacy and Legality in International Law: an Interactional Account*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Charron, A. (2013). *UN Sanctions and Conflict: Responding to Peace and Security Threats*. London ; New York : Routledge.
- Chesterman, S. (2002). Legality Versus Legitimacy: Humanitarian Intervention, the Security Council, and the Rule of Law. *Security Dialogue*, 33(3), syf. 293-307.
- Dağcı, G. T., & Zorba, H. (2016). *Abd'nin Askeri ve İnsani Müdahale Siyasetini Etkileyen Dinamikler: Bosna-Hersek ve Kosova Örneği*. Yalova Üniversitesi.
- Dağcı, K., & Keskin, M. (2014). *Çin'in Doğu Türkistan Politikası ve Azınlık Hakları Bağlamında Hak İhlalleri*. Yalova Üniversitesi.
- Demirel, N. (2013). *The Question of Humanitarian Intervention in International Law and the Problem of Legitimacy*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Denk, E. (2015). *Uluslararası Örgütler Hukuku: Birleşmiş Milletler Sistemi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Dickinson, D. (2017). The Crisis in Crimea: Does the 2014 Military Intervention in and Subsequent Annexation of Crimea by the Russian Federation Constitute a Violation of the Prohibition on the Use of Force Enshrined within Article 2(4) of the UN Charter. *Bristol Law Review*, syf. 54-72.
- Evans, M. (2014). *International Law*. Oxford: Oxford University Press. April.
- Franck, T. M. (2004). *Recourse to Force – State Action Against Threats and Armed Attacks*. Cambridge University Press.
- Garwood-Gowers, A. (2013). The Responsibility to Protect and the Arab Spring: Libya as the Exception, Syria as the Norm. *University of New South Wales Law Journal*, 36(2), 594-618.
- Gerards, J. (2013). How to Improve the Necessity Test of the European Court of Human Rights. *International Journal of Constitutional Law*, 11(2), syf. 466–490.
- Grigas, A. (2016). *Beyond Crimea: the New Russian Empire*. New Haven; London: Yale University Press.
- Hansen, S. J. (2013). *Al-Shabaab in Somalia: The History and Ideology of a Militant Islamist Group, 2005-2012*. Oxford University Press.
- Hehir, A. (2013). *Humanitarian Intervention: an Introduction*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Hehir, A., & Murray, R. (2013). *Libya, the Responsibility to Protect and the Future of Humanitarian Intervention*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Hilpold, P. (Ed.). (2012). *Kosovo and International Law : the ICJ Advisory Opinion of 22 July 2010*.
- Keohane, R. O., & Holzgrefe, J. L. (2003). *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keskin, F. (2006). İnsancıl Müdahale: 1999 Kosova ve 2003 Irak Sonrası Durum. *Uluslararası İlişkiler*, 3(12), syf. 49-70.

- Khadduri, M., & Ghareeb, E. (2001). *War in the Gulf, 1990-91: The Iraq-Kuwait Conflict and Its Implications*. Oxford: Oxford University Press.
- Kofman, M., Migacheva, K., Nichiporuk, B., Radin, A., Tkacheva, & Oberholtzer, J. (2017). *Lessons From Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine*. Santa Monica: RAND Corporation.
- MacFarlane, S. N. (2002). *Intervention in Contemporary World Politics*. Oxford: Routledge.
- Mahapatra, D. A. (2016). The Mandate and the (In)Effectiveness of the United Nations Security Council and International Peace and Security: The Contexts of Syria and Mali. *Geopolitics*, 21(1), syf. 43–68.
- Murthy, C. S. R. (2018). United Nations and the Arab Spring: Role in Libya, Syria, and Yemen. *Contemporary Review of the Middle East*, 5(2), syf. 116-136.
- Newbury, C. (1998). Ethnicity and the Politics of History in Rwanda. *Africa Today*, 45(1), syf. 7-24.
- Oeter, S. (2007). The Dismemberment of Yugoslavia: An Update on Bosnia and Herzegovina, Kosovo and Montenegro. *German Yearbook of International Law*, syf. 457-521.
- Özlük, E. (2008). Uluslararası İlişkilerde Meşruiyet ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Meşruiyet Krizi. *Review of International Law and Politics*, 14(1), syf. 1-26.
- Rotaru, V. (2016). Russia's Post-Crimea Legitimization Discourse and Its Challenges for the Eap Countries. *EURINT*, Vol 3, syf. 27-44.
- Sak, Y. (2015). Uluslararası Hukukta İnsancıl Müdahale ve Libya Örneği: Suriye'de Yaşanan ya da Yaşanacaklar için Dersler. *Uluslararası İlişkiler*, 11(44), Kış 2015, syf. 121-153.
- Simms, B., & Trim, D. J. B. (2011). *Humanitarian Intervention: a History*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

Sönmez, A. S., Bıçakçı, H., & Yıldırım, C. (2015). Kırım sorunu bağlamında Rusya-Ukrayna ilişkilerinin analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(3), syf. 656-670.

Teson, F. R. (1988). *Humanitarian Intervention*. Transnational Publishers, 1. Baskı.

The Independent International Commission on Kosovo (2000). *The Kosovo Report: Conflict, International Response, Lessons Learned*. Oxford University Press.

Tomuschat, C., Lagrange, E., & Oeter, S. (2010). *The Right to Life*. Martinus Nijhoff Publishers.

United Kingdom: The United Kingdom is a Long-standing and Firm Supporter of the Need for Reform of the UN Security Council (2016). Mena Report. <https://www.thefreelibrary.com/United+Kingdom+%3a+The+United+Kingdom+is+a+long-standing+and+firm...-a0470130230> E.T.:11.12.2018

BMGK TOPLANTI VE KARARLARI

BMGK 2982. toplantı, S/PV.2982 (1991), 5 Nisan 1991.

BMGK 3009. toplantı, S/PV.3009 (1991), 25 Eylül 1991.

BMGK 3060. toplantı, S/PV.3060 (1992), 17 Mart 1992.

BMGK 3183. toplantı, S/PV.3183 (1993), 12 Mart 1993.

BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868 (1998), 31 Mart 1998.

BMGK 6490. toplantı, S/PV.6490 (2011), 25 Şubat 2011.

BMGK 6491. toplantı, S/PV.6491 (2011), 26 Şubat 2011.

BMGK 7384. toplantı, S/PV.7384 (2015), 17 Şubat 2015.

BMGK 3868. toplantı, S/PV.3868 (2017), 28 Eylül 2017.

BMGK 8381. toplantı, S/PV.8381 (2018), 24 Ekim 2018.

BMGK 660. karar, S/RES/660 (1990), 2 Ağustos 1990.

BMGK 661. karar, S/RES/661 (1990), 6 Ağustos 1990.

BMGK 678. karar, S/RES/678 (1990), 29 Kasım 1990.

BMGK 686. karar, S/RES/686 (1991), 2 Mart 1991.

BMGK 687. karar, S/RES/687 (1991), 3 Nisan 1991.

BMGK 688. karar, S/RES/688 (1990), 5 Nisan 1991.

BMGK 713. karar, S/RES/713 (1991), 25 Eylül 1991.

BMGK 721. karar, S/RES/721 (1991), 27 Kasım 1991.

BMGK 724. karar, S/RES/724 (1991). 15 Aralık 1991.

BMGK 733. karar, S/RES/733 (1992), 23 Ocak 1992.

BMGK 746. karar, S/RES/746 (1992), 17 Mart 1992.

BMGK 812. karar, S/RES/812 (1993), 12 Mart 1993.

BMGK 846. karar, S/RES/846 (1993), 22 Haziran 1993.

BMGK 868. karar, S/RES/868 (1993), 29 Eylül 1993.

BMGK 891. karar, S/RES/891 (1993), 20 Aralık 1993.

BMGK 893. karar, S/RES/893 (1994), 6 Ocak 1994.

BMGK 909. karar, S/RES/909 (1994), 5 Nisan 1994.

BMGK 912. karar, S/RES/912 (1994), 21 Nisan 1994.

BMGK 918. karar, S/RES/918 (1994), 17 Mayıs 1994.

BMGK 1970. karar, S/RES/1970 (2011), 26 Şubat 2011.

BMGK 2140. karar, S/RES/2140 (2014), 26 Şubat 2014.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL KURUL KARARI

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 377. karar, A/RES/377 A (1950), 3 Kasım 1950.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mahmut Enes Şenel
Doğum Yeri ve Tarihi : Gaziosmanpaşa/İSTANBUL, 09.11.1993

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Medeniyet Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi
Yüksek Lisans Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Japonca

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar ve Tarihleri:

İletişim

Telefon : 0539 662 28 89
E-posta Adresi : mahmutenessenel@gmail.com